

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «СЛАТИНСЬКИЙ ЛІЦЕЙ»
ДЕРГАЧІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Україна, 62321, Харківська обл., Дергачівський р-н, селище Слатине,
вул. Центральна, будинок 17 «Л»

**Соціально-інклюзивний простір без меж:
реалії та перспективи**

Автор:
Наталія СКРИПКА, директор КЗ
«Слатинський ліцей»
Дергачівської міської ради
Харківської області

селище Слатине, 2024

ПЕРСОНАЛІЇ

1. Скрипка Наталія Василівна

2. Дата народження: 31.10.1961

3. Закінчила Харківське педагогічне училище у 1981 році, Харківський державний педагогічний інститут ім. Г.С.Сковороди у 1987 році.

4. У 1981 році розпочала свою трудову діяльність на посаді вчителя російської мови та літератури. Педагогічний стаж роботи – 43 роки.

5. У Дергачівському районі працювала з 1987 року на посадах: учителя зарубіжної літератури, заступника директора з навчально-виховної роботи, директора ліцею. З квітня 1998 року по серпень 2014 року працювала на посаді головного спеціаліста відділу освіти Дергачівської районної державної адміністрації з питань виховної роботи. За час роботи проявила себе як сумлінний, відповідальний працівник. На високому професійному рівні

виконувала покладені на неї функціональні обов'язки та завдання. Забезпечувала ефективну реалізацію на території району державної політики в галузі освіти. За її керівництва вивчено, узагальнено та впроваджено в практику нові виховні технології. Розпочато роботу над апробацією нової програми «Орієнтована програма з виховної роботи для учнів 1-11 класів» та трьох районних виховних програм.

6. Комунальний заклад «Слатинський ліцей» Дергачівської міської ради Харківської області, директор, учитель зарубіжної літератури.

7. Протягом останніх 5-ти років Комунальний заклад «Слатинський ліцей» Дергачівської міської ради Харківської області приймав участь у наступних заходах:

– У 2016 році заклад освіти став переможцем проєкту щодо реалізації програми **«Сприяння соціальній згуртованості та інтеграції внутрішньо переміщених осіб на сході України»**, що реалізовувався Представництвом Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, завдячуючи якому сформовано новий освітній простір, розширено мережу класів та груп з інклюзивною формою навчання.

– У 2020 році заклад взяв участь у Міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти – 2020» в номінації «Сучасний вектор розвитку інклюзивної освіти в Україні», на якій Наталія Василівна виступила з доповіддю, представляючи досвід роботи нашого ліцею. Досвід був відзначений дипломом переможця та срібною медаллю. Прізвище керівника занесено до книги-каталогу Національної Академії Педагогічних Наук України в номінації «Успішні керівники в новому освітньому просторі України».

– У вересні 2022 року взяли участь в роботі науково-практичного семінару «Заклад освіти – територія здоров'я» за модельною навчальною програмою «Фізична культура», Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту

освіти» спільно з Комітетом з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України (м. Одеса).

– У грудні 2022 року взяли участь у Міжнародній науково-практичній конференції (м. Київ), де педагоги закладу освіти виступили з доповідями за напрямком «Здоров'язбережувальні технології. Безпечний та здоровий спосіб життя. Формування ціннісних орієнтацій особистості в освітньому процесі» та за темою «Збереження і зміцнення здоров'я засобами варіативного модуля «Велоспорт». Тези доповіді опубліковані в електронному збірнику матеріалів і розміщені на сторінці ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти».

– У 2022 році творча група комунального закладу «Слатинський ліцей» посіла II місце у XXII обласній тематичній онлайн-виставці ефективного педагогічного досвіду «Освіта Харківщини XXI століття» у номінації «Забезпечення всебічного гармонійного розвитку особистості дитини шляхом якісної організації освітнього процесу на принципах наступності й перспективності між дошкільною та початковою освітою», де було висвітлено досвід роботи з питань інклюзивного навчання.

– У січні 2023 року вчитель географії взяла участь у Міжнародному конкурсі творчих робіт та навчально-методичних розробок педагогів «Методична система ефективного вчителя» («Perspectiva Plus» Республіка Чехія), де презентувала свій досвід роботи з дітьми з ООП.

– У 2023 році керівник та педагоги закладу освіти взяли участь у Всеукраїнському фестивалі «Сучасне дошкілля під крилами захисту» (м. Київ), у номінаціях: «Сучасні якісні практики реалізації освіти дітей в інклюзивному освітньому середовищі закладу дошкільної освіти». Тема досвіду: «Формування інклюзивного освітнього середовища в дошкільному підрозділі ліцею в умовах реалізації соціального проєкту «Без меж». Сучасні якісні практики реалізації змісту освітнього напрямку «Дитина в природному довкіллі» (інваріантний складник) БКДО. Тема досвіду: «Формування екологічного світорозуміння дошкільників».

За вагомі показники у роботі Скрипку Наталію Василівну нагороджено відзнакою та Почесною грамотою Харківської обласної державної адміністрації. Спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, учитель-методист. Нагороджена державними нагрудними знаками «Відмінник освіти України», «В. О. Сухомлинський», грамотами Департаменту науки і освіти України, Дергачівської районної державної адміністрації, Дергачівської районної, міської рад, подяками та відзнаками Харківської обласної ради, відзнакою Президента України до 25-ої річниці Незалежності України. З 2019 року – Почесний громадянин Дергачівського району.

8. Сутність досвіду.

Система роботи педагогічного колективу ліцею по наданню спеціальних освітніх та фахових послуг в умовах реалізації інклюзивної освіти та реалізації проєкту «Без меж», забезпеченню прав дітей із особливими потребами, інтеграції їх в шкільне середовище («суспільство для всіх»), що відповідають освітнім потребам кожного («освіта для всіх»), в умовах дистанційного навчання та воєнного стану.

9. Методологічна основа педагогічного досвіду

Положення про ІОП, Концепція, основні положення соціального проєкту «Без меж»

10. Друковані роботи (методичні розробки):

– Скрипка К. С. Модель готовності керівників закладів загальної середньої освіти до впровадження інклюзивного навчання на адаптивних засадах. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка»: електронне наук. фахове вид. 2022. Вип. 14(27). С. 1–22. [https://doi.org/10.33296/2707-0255-14\(27\)-06](https://doi.org/10.33296/2707-0255-14(27)-06) Всеукраїнський проєкт.

– Скрипка К. С. Впровадження соціально-інклюзивних проєктів в закладах загальної середньої освіти Дергачівського району Харківської області: реалії та перспективи. Modern science: problems and innovations : Abstracts of II international scientific and practical conference, May 3–5, 2020. Stockholm, 2020. С. 541–548. «Суночасний педагогічний досвід освітян України – 2020» (Київ, 2020)

– Скрипка Н.В., Лабунська С.В., Гужва О.Є. Забезпечення наступності між дошкільної та початкової освітою для досягнення цілісного розвитку особистості, неперервності здобуття освіти в умовах реалізації Нової української школи. Електронний каталог XII обласної онлайн-виставки ефективного педагогічного досвіду «Освіта Харківщини ХХІ століття», м. Харків, 2022 рік.

– Скрипка Н.В., Лабунська С.В., Гужва О.Є., Онопрієнко О.В. Формування інклюзивного освітнього середовища в дошкільному підрозділі ліцею в умовах реалізації соціального проєкту «Без меж». Електронний каталог Всеукраїнського фестивалю «Сучасне довкілля під крилами захисту» у номінації «Сучасні якісні практики реалізації освіти дітей в інклюзивному освітньому середовищі закладу дошкільної освіти», м.Київ, 2023 рік.

– Успішні керівники в сучасному освітньому просторі України / Ред. колегія Кириченко М. О., Отич О. М., Шеремета Ю. А. та ін.. – К.: Альфа-Віта, 2019. – 216 с.: іл.

Вступ	5
Розділ 1. Формування інклюзивного освітнього середовища в Слатинському ліцеї в умовах реалізації соціального проєкту «Без меж»	11
Розділ 2. Результативність роботи: реалії та перспективи розвитку інклюзивної освіти в закладі освіти	18
Висновок	24
Список використаних джерел	25
Додатки	27
Додаток 1. Модель професіограми учителя-вихователя в класі, групі інклюзивного навчання	27
Додаток 2. Конспект уроку з навчання грамоти в 1 класі учителя Лупіовк Л.О.	29
Додаток 3. Конспект уроку з математики в 2 класі учителя Лупіовк Л.О. Презентація уроку	32
Додаток 4. Конспект уроку «Я досліджую світ» в 1 класі Котової С.М	36
Додаток 5. Розробка сценарію розваги для дітей середньої групи з інклюзивною формою навчання вихователя Лабунської С.В.	41
Додаток 6. Розробка Комплексної програми корекційно-розвиткової допомоги дитині з раннім дитячим аутизмом	45
Додаток 7. Серія розробок корекційно-розвиткових занять учителя-логопеда Почерніної Л.О.	47
Додаток 8. Перелік соціально-психологічних досліджень, проведених в закладі освіти	58
Додаток 9. Розробки заходів щодо розвитку соціальної толерантності	59
Додаток 10. Розробка освітнього міні-проєкту «Арт-терапія душі»	67
Додаток 11. Розробка освітнього міні-проєкту «Дитячий садок – новий освітній простір»	70

ВСТУП

*Життя, як нива, довге й пречудове
І на шляху немає вороття
Важливо нам помітити дитину.
Ту, що обділена життям.
Піднятись допоможуть наші крила,
Які в негоду люту захистять.
Не забувай ніколи – ти Людина,
Ти – Вчитель, що веде в незабуття.*

Сьогодні настав час активного впровадження інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами та їх соціалізації у житті українського суспільства. І такі зміни надзвичайно важливі в контексті розвитку України як демократичної держави, де кожен громадянин має можливості для реалізації свого потенціалу. Формування інклюзивного освітнього простору в системі освіти, інтегрування особливих дітей у загальноосвітній простір України є одним з напрямків гуманізації всієї системи освіти. Такі діти потребують виняткової турботи і, що найважливіше, чуйного й доброзичливого ставлення оточуючих.

Держава створює умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на усіх її рівнях з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів. Навчання в інклюзивних освітніх закладах корисне як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для інших дітей. Взаємодія зі здоровими дітьми сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Взаємодія між учнями з особливими освітніми потребами та іншими дітьми в інклюзивних класах, дошкільних групах сприяє налагодженню між ними дружніх стосунків. Завдяки такій взаємодії діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, вони стають більш чуйними, готовими до взаємодопомоги.

Інклюзивна освіта нині широко обговорюється теоретиками та практиками наукового середовища, серед яких: дефектологи, лікарі, логопеди, психологи, реабілітологи, корекційні педагоги та інші компетентні спеціалісти, батьки та громадськість. Це пов'язано зі збільшенням за останні роки кількості дітей з різними вадами розвитку та зміною ціннісних орієнтацій навчання.

Створення інноваційного інклюзивно-освітнього простору в ліцеї, упровадження особистісно-орієнтовного та компетентнісного підходів до навчання та виховання дітей, створення системи роботи педагогічного колективу щодо надання спеціальних освітніх та фахових послуг в умовах реалізації інклюзивної освіти дозволило ефективно вирішити проблему соціалізації «особливої» дитини у шкільному житті. Організації освітнього процесу у ліцеї являла собою багатоаспектне утворення, що містить комплекс особистісних характеристик: умінь, знань, мотивів, які були направлені на організацію інклюзивного освітнього простору в умовах сьогодення.

Кожен керівник закладу загальної середньої освіти є менеджером освітнього процесу й відіграє важливу роль в адаптації дітей з ООП. Готовність керівника ЗЗСО до організації інклюзивного навчання стає процесом, що спрямований на

підвищення рівня вмінь керівника застосовувати гнучку процедуру управління, перерозподіляти освітні ресурси, урізноманітнювати вектори освітніх послуг, актуалізувати професійний потенціал педагогічних працівників колективу, проводити роз'яснення серед батьків, захищати права дітей з ООП на рівний доступ до якісної освіти.

Вивчення проблеми як у теоретичному плані, так і в практичному засвідчило, що питанню **управління готовністю** керівника закладу загальної середньої освіти до роботи в дистанційному стані в умовах воєнного стану мало приділено уваги в теорії та практиці.

Актуальність досвіду полягає у створенні спокійної та комфортної атмосфери прийняття особистостей кожної дитини і для цього ми упроваджуємо і реалізуємо у закладі освіти соціальний проєкт «Без меж» в умовах дистанційного навчання та воєнного стану, адже інклюзивна освіта дає дітям можливість проживати вдома і відвідувати заклад в тому ж режимі, що і всі інші діти.

Процитуємо Концепцію розвитку інклюзивної освіти: вона пов'язана з виокремленням пріоритетів державної політики у сфері освіти в частині забезпечення конституційних прав і державних гарантій дітям з особливими освітніми потребами щодо створення умов для вдосконалення системи освіти та соціальної реабілітації дітей з ООП, зокрема з інвалідністю, шляхом упровадження інноваційних технологій, як-то інклюзивного навчання; із формуванням нової філософії суспільства стосовно позитивного ставлення до особливих дітей. Тому для створення повноцінного інклюзивного освітнього середовища в загальній середній освіті необхідно докласти виважених зусиль, щоб керівники закладів загальної середньої освіти з педагогами, батьками змогли забезпечити успішне навчання дітей з ООП, які хочуть жити звичайним життям, хочуть, щоб їх сприймали такими, якими вони є. Інклюзія – успішне майбутнє, що починається з гарного старту [3,7,14].

Проаналізувавши дані медичного обстеження останніх років, спеціалісти дійшли висновку, що кількість дітей з особливими освітніми потребами щорічно зростає. Це діти з проблемами психічного та розумового розвитку, з важкими мовленнєвими порушеннями, аутизмом. Третина дітей, які пройшли обстеження в Інклюзивно-ресурсному центрі, мають направлення до спеціальних закладів. Водночас із різних причин батьки цих дітей віддають перевагу навчанню у закладі освіти за місцем проживання. Тому створення освітнього середовища, яке відповідало б потребам і можливостям кожної дитини – це крок до забезпечення повної реалізації прав дітей з особливими освітніми потребами на якісну освіту і надання кожній дитині можливості, незалежно від потреб повністю реалізувати свій потенціал, який приносить користь суспільству і стає повноцінним його членом.

Наш соціальний проєкт «Без меж» саме і був спрямований на створення системи надання комплексних освітніх та спеціальних послуг дітям з особливими потребами в умовах закладу освіти, а також їхнім сім'ям. Завдяки проєкту всі послуги доступні та безкоштовні, доведена ефективність системи шляхом проведення: моніторингу, зрізів, анкетувань.

Тож актуальним завданням стало розроблення ефективної моделі інклюзивної освіти, яка б могла забезпечити успішне навчання «особливих» дітей в умовах закладу освіти. Соціальний проєкт «Без меж» Дергачівського району

Харківської області був спрямований саме на створення системи надання якісних освітніх та спеціальних послуг дітям з ООП та їхнім сім'ям у комплексі. Першочерговими завданнями проєкту є подолання перешкод у процесі розбудови інклюзивного освітнього простору, зокрема:

- систематична робота з усунення негативних соціальних стереотипів та упередженого ставлення до осіб з вадами розвитку, поширення концепції спільного навчання тощо; формування толерантного ставлення до осіб з інвалідністю в суспільстві;
- розвиток готовності (психологічної, емоційної, когнітивної тощо) керівника ЗЗСО, педагогічних працівників до роботи з дітьми з ООП, мотивування до подальшого професійного вдосконалення;
- координація діяльності ЗЗСО та їхня взаємодія зі спеціальними навчальними закладами з метою застосування напрацьованих методик у роботі з учнями тієї чи тієї нозології, залучення до консультування фахівців із досвідом роботи з такими категоріями дітей;
- створення Дергачівського інклюзивно-ресурсного центру інклюзивної освіти, у якому має акумулюватися інформація про сервіси, послуги, можливості навчання керівників ЗЗСО, розвитку, медичної та корекційно-розвиткової допомоги дітям з ООП та їхніх батьків.

Мета досвіду: направлення зусиль педагогічного колективу на реалізацію основних положень соціального проєкту «Без меж» шляхом розвитку інноваційного соціально-інклюзивного простору, упровадження особистісно-орієнтованого підходу до навчання та виховання кожної дитини. Також сприяти популяризації результатів, що були досягнені під час реалізації проєкту «Без меж».

Завдання досвіду:

1. Ознайомити з основними положеннями соціального проєкту «Без меж».
2. Розкрити ефективність використання або упровадження особистісно-орієнтованого підходу до навчання та виховання кожної дитини.
3. Проаналізувати роботу закладу загальної серед щодо підготовки дітей з особливими потребами до життя в суспільстві.
4. Удосконалити умови для розвитку інноваційного інклюзивного освітнього середовища в ліцеї, яке сприятиме розвитку індивідуальних здібностей і талантів «особливих дітей» та їх самореалізації саме в умовах дистанційного навчання та воєнного стану.
5. Надати психологічну допомогу дітям з особливими освітніми потребами під час адаптації до нових умов та соціалізації.
6. Зробити зріз моніторингу щодо упровадження особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів до навчання кожної дитини з ООП.
7. Розробити шляхи підвищення або удосконалення фахової підготовки педагогів, інших працівників ліцею до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Об'єкт дослідження: система реалізації проєкту в комунальному закладі «Слатинський ліцей».

Предмет дослідження: шляхи надання якісних послуг для дітей з ООП.

Методи дослідження:

1. вивчення літератури з даної тематики;

2. опрацювання нормативно-правових документів;
3. вивчення результатів діяльності педагогічних працівників закладу освіти;
4. систематизація, аналіз та узагальнення отриманого досвіду;
5. опитування;
6. моніторинг.

Інноваційність полягає в ранній інтеграції (з дошкільного підрозділу) та соціальній адаптації дітей з особливими потребами дошкільного та шкільного віку у соціумі саме в умовах дистанційного навчання та воєнного стану, що розвиває їх і дає можливість одержувати якісне ефективне навчання за місцем проживання.

Результативність і оптимальність:

1. Створення інноваційного інклюзивного освітнього середовища, яке сприятиме розвитку індивідуальних здібностей і талантів, соціальній адаптації дітей з особливими потребами.
2. Набуття педагогами, які працюють з дітьми з ООП, відповідної освіти, оволодіння методиками роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.
3. Створення позитивного клімату в дитячому середовищі та поза його межами.
4. Створення системи надання спеціальних освітніх і фахових послуг для дітей з особливими освітніми потребами, спрямованих на реабілітацію та соціалізацію.
5. Створення відповідних умов для забезпечення ефективного навчання: необхідними навчально-методичними посібниками, наочно-дидактичними та індивідуальними технічними засобами навчання;
6. Формування у соціуму позитивного ставлення до «особливих дітей».

Зв'язок опису досвіду із джерелами.

Аналіз теоретичних джерел довів, що останнім часом одним із найяскравіших соціальних нововведень є інклюзивна освіта, засвідчив неухильне зростання наукового інтересу до формування інклюзивного освітнього середовища. Визначаючи термін «інклюзивна освіта», фахівці проаналізували визначення, що міститься в головних міжнародних документах: стандартних правилах урівняння можливостей інвалідів ООН, Декларації прав дитини ООН, Саламанській декларації та програмі дій з навчання осіб з особливими потребами, Міжнародних консультаціях із питань раннього навчання дітей з особливими освітніми потребами тощо, - і, нарешті, дійшли висновку, що інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, яка ґрунтується на забезпеченні основного права дітей на освіту, права навчатися за місцем проживання та передбачає навчання в умовах загальної середньої освіти [11,12,15].

У межах створення інклюзивного освітнього середовища багато вчених визначають формулювання інклюзивного середовища як гнучкої індивідуальної системи навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах закладу загальної середньої освіти за місцем проживання. за індивідуальним навчальним планом, що забезпечується медико-соціальним і психолого-педагогічним супроводом [1,9,16].

Серед сучасних дослідників, які опікуються питанням інтеграції осіб з особливими освітніми потребами, можна назвати В. Бондар [2], І. Калініченко [6], А. Колупаєву [7,8], Ю. Бойчука [1], О. Рассказову [13], К. Дмитренко [3], К. Скрипку [14, 15, 16, 17]. В їхніх наукових публікаціях висвітлюються поняття інклюзивного середовища та його створення в системі загальної середньої освіти.

Результативність і оптимальність

Упровадження досвіду сприяло розвитку та соціалізації низки навичок у дітей з ООП: покращився когнітивний, моторний, мовний, соціальний та емоційний розвиток учнів з ООП. Діти з особливими освітніми потребами відчують себе частиною суспільства, знаходять друзів і переймають загальноприйняті моделі поведінки. Це, безумовно, сприятиме налагодженню комунікації, підтримці інклюзивного середовища та загальному емоційному благополуччю ліцейської спільноти.

Практичне значення одержаних результатів.

Практичне значення одержаних результатів полягало в розробці методичних рекомендацій щодо запровадження системи роботи ліцею, управління готовністю керівника ЗЗСО до організації інклюзивного навчання. Практична значущість отриманих результатів визначилася тим, що на підґрунті концептуальних положень досвіду розроблено та впроваджено програму тематичного онлайн-спецкурсу «Управління готовністю керівника закладу загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання».

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі відділу освіти Управління освіти, культури, молоді та спорту Дергачівської міської ради Харківської області.

Під час участі в проєкті освітяни створили комунікаційну платформу для спеціалістів та батьків з метою надання індивідуальної допомоги дітям, які мають проблеми із соціалізацією та навчанням, ознайомилися із нормативно-правовою базою в галузі інклюзивної освіти, опрацювали циклограму управлінських дій закладу освіти, склали індивідуальні програми розвитку дітей з ООП, обговорили питання щодо обладнання ресурсної кімнати та її використання для всіх дітей, порушили тему діагностики аутизму. Логопедом ліцею розроблено Програму роботи з дітьми з аутизмом, яку запропоновано використовувати в практиці роботи іншим закладам громади. Розробка науково-методичного забезпечення інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку в сільському ЗЗСО.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Розділ 1.

Формування інклюзивного освітнього середовища в Слатинському ліцеї в умовах реалізації соціального проєкту «Без меж»

Інклюзія – успішне майбутнє, що починається з гарного старту.

Роботу у цьому напрямку розпочато у 2016-2017 навчальному році – у Слатинському ліцеї відкрито 1 клас з інклюзивною формою навчання, до якого було зараховано 3 дітей з тяжким порушенням мовлення.

Мережа дітей із ООП протягом 9 навчальних років

Навчальний рік	Кількість дітей з ООП у дошкільному підрозділі	Кількість дітей з ООП у 1-11 класах
2016-2017 н.р.	0	3
2017-2018н.р.	0	5
2018-2019н.р.	1	8
2019-2020н.р.	2	8
2020-2021н.р.	2	8
2021-2022н.р.	2	11
2022-2023н.р.	1	11
2023-2024н.р.	1	11
2024-2025н.р.	0	12

Комунальний заклад «Слатинський ліцей» Дергачівської міської ради Харківської області працює над формуванням інклюзивного освітнього середовища в умовах реалізації соціального проєкту «Без меж».

У межах реалізації цього проєкту заклад освіти реалізовує міні-проєкт

«Арт-терапія душі», у межах якого проводиться казкотерапія, денс-терапія, терапія музикою, спортивна ігротерапія, терапія образотворчого мистецтва та фітотерапія. (Рис.1) Активно працюють арт-студії класів з інклюзивного навчання: «Доброта», «Радість», «Веселка», «Мамине щастя», «Щире серце».

Рис.1. Заняття в арт-студії «Арт-терапія душі»

Нашим колективом визначено: упровадження даного соціального проєкту «Без меж» щодо створення інклюзивно-освітнього простору, інтеграції «особливої дитини» у соціумі як незаперечна користь для суспільства.

Створений інноваційний інклюзивно-освітній простір в ліцеї, формування особистісно-орієнтовного та компетентісного підходу до навчання та виховання в закладі загальної середньої освіти, система надання спеціальних освітніх та фахових послуг в умовах реалізації інклюзивної освіти дозволило ефективно вирішити проблему соціалізації «особливої» дитини.

Рис.2. Команда супроводу

Готовність керівника ЗЗСО до організації інклюзивного навчання являла собою багатоаспектне утворення, що містило комплекс умінь, знань, мотивів, та особистісних характеристик, які здійснюють ефективне управління організацією інклюзивного навчання в умовах освітніх трансформацій. [14, 15, 16, 17].

Кожен керівник закладу загальної середньої освіти є менеджером освітнього процесу й відіграє важливу роль в адаптації інклюзивного освітнього простору для дітей з ООП (Рис.2).

Готовність керівника ЗЗСО до організації інклюзивного навчання став процесом, що був спрямований на підвищення рівня вмінь застосовувати гнучку процедуру управління, перерозподіляти освітні ресурси, урізноманітнювати вектори освітніх послуг, актуалізувати професійний потенціал педагогічних працівників колективу, проводити роз'яснення серед батьків, захищати права дітей з ООП на рівний доступ до якісної освіти.

Перед керівником закладу освіти постало завдання і мета щодо впровадження у закладі освіти проєкту «Беж меж».

Орієнтуючись на нормативно-правові документи, матеріали з питань упровадження інклюзивного навчання в закладах загальної середньої, дошкільної освіти колектив закладу дійшов до технології формування інноваційного інклюзивного освітнього середовища. А саме:

1. Вивчення ситуації на території обслуговування ліцею щодо кількості дітей з особливими освітніми потребами через взаємодію з органами охорони здоров'я, працівниками закладів дошкільної освіти освітнього округу, бесід з батьками.

2. Визначення попередньої мережі інклюзивних класів та дошкільних груп у ліцеї.

3. Визначення дій щодо адаптації освітнього середовища (за рівнями підтримки) для кожного фахівця закладу.

4. Організація методичного забезпечення: навчальні програми, корекційно-розвиткові програми, авторські корекційно-розвиткові програми, підручники, дидактичні матеріали.

5. Підбір матеріально – технічної бази закладу:

- побудований пандус, обладнано рекреацію на першому поверсі для занять дітей із вадами опорно-рухового апарату, замінені входні двері з урахуванням

використання їх учнями на візках, відремонтовані окремі кабінети для учителя-логопеда, учителя-дефектолога, учителя-реабілітолога, медичні кабінети (станом на 2024 рік будівля ліцею повністю знищена);

- позитивні зміни відбулися в класних кімнатах та інших приміщеннях: за новітніми технологіями у них зроблено ремонт стелі і стін, придбано техніку, меблі, встановлено технічне обладнання в кабінетах, створено другий комп'ютерний клас, відремонтовано актову залу;

- на спортивному та ігровому майданчиках встановлено навіс, нові пісочниці, тренажери, гойдалки;

- придбано іграшки та дидактичний матеріал.

6. Введення посад асистента вчителя, вихователя (відповідно до кількості класів, груп – 1 ставка), учителя-логопеда, реабілітолога.

7. Створення Команди супроводу (заступники директора з навчально-виховної роботи, учителі-класоводи, психолог, соціальний педагог, дефектолог, учитель – логопед, реабілітолог, асистенти, медичні сестри).

8. Налагодження партнерських стосунків із батьками дітей із особливими освітніми потребами, які увійшли до складу психолого-педагогічної команди. Важливим аспектом у запровадженні інклюзивної освіти є психологічне консультування родин, які мають здорових дітей і дітей «особливих». Це дуже складний видався момент. Частина батьків досить болісно відреагувала на спільне навчання дітей: хвилював негативний вплив на інших, щоб діти не були скривдженими. Поступово налагодилися довірливі стосунки, тепер ми - єдина дружна родина.

9. Методична робота з кадрами: – заступники директора з навчально-виховної роботи, учителі та асистенти учителів, вихователі, асистенти вихователів відвідали тренінги на відповідних курсах, семінарах, заходи (усі форми: наради, у тому числі інструктивно-методичні, конференції, консиліуми тощо), учителі мали змогу одержати консультативну, навчально-методичну підтримку від освітньо-психологічних служб, а також педагогів закладів спеціальної освіти, зокрема, Комунального закладу «Зеленогайський спеціальний загальноосвітній навчально-виховний комплекс (дошкільний навчальний заклад – школа-інтернат I-II ступенів)» Харківської обласної ради.

10. Складання індивідуальної програми розвитку (навчально-виховні стратегії і підходи, система додаткових спеціальних послуг), яка містить інформацію про дитину, учня; актуальний рівень розвитку знань і вмінь дитини, учня; розробка корекційних планів (програм) усіх спеціалістів, які працюють із учнем (психолога, соціального педагога, дефектолога, логопеда, фахівця з ЛФК, ритміки); складання конспектів занять, уроків.

11. Декілька років поспіль проводилася відповідна виховна робота з учнями закладу щодо толерантного ставлення до дітей, які мають вади здоров'я. Традиційним став конкурс учнівських проєктів «Наша родина», «Мої друзі», «Добро», «Радість», «Щастя». Організовувалися флешмоби, акції в підтримку «особливих» дітей.

12. Створено освітні міні-проєкти «Арт-терапія душі», «Дитячий садок-новий освітній простір», «Інклюзивна освіта-перспектива майбутнього», «Родина, родина-від батька до сина», «Патріот» відеоролики «Інші», «Толерантність без меж».

13. На початку роботи було організоване соціологічне опитування батьків, учнів закладу, щодо ставлення до навчання дітей із особливими потребами в загальноосвітніх класах, що мало позитивний результат.

14. Створено власне телебачення, через яке висвітлювалися новини із життя класів з інклюзивною формою навчання.

15. Складено індивідуального навчального плану для кожної дитини з ООП на навчальний рік.

16. Проведено моніторинг освітніх досягнень (інформація про прогрес учня): робочі зошити; зразки робіт дитини (малюнки, поробки); контрольні листки (індивідуальні картки для контрольних, самостійних робіт); тести, анкети; результати спостережень, корекційної роботи: психолога, соціального педагога, логопеда, реабілітолога.

17. Адміністрацією закладу укладені угоди про співпрацю із Комунальним закладом «Зеленогайський спеціальний загальноосвітній навчально-виховний комплекс (дошкільний навчальний заклад – школа-інтернат I-II ступенів)» Харківської обласної ради, Харківським фаховим коледжем фізичної культури і спорту, з Харківською державною гімназією-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус».

18. Проведено ряд зустрічей з науковцями, представниками закладів освіти, з якими укладені угоди про співпрацю.

19. Налагоджено міжнародне співробітництво з країнами Європи (Німеччиною, Швецією, Естонією).

20. Підписано угоди про співробітництво з Управлінням освіти, культури і туризму Дергачівської міської ради та нашим закладом щодо реалізації соціального проєкту «Без меж». [15, 16].

Аналізуючи всі наявні фактори, педагогічний колектив разом із батьківською громадою дійшли висновку, що в ліцеї створено всі необхідні передумови для успішного впровадження інклюзивної освіти. Крок до інклюзивного навчання зроблено, створено модель інклюзивного навчання (Рис.3).

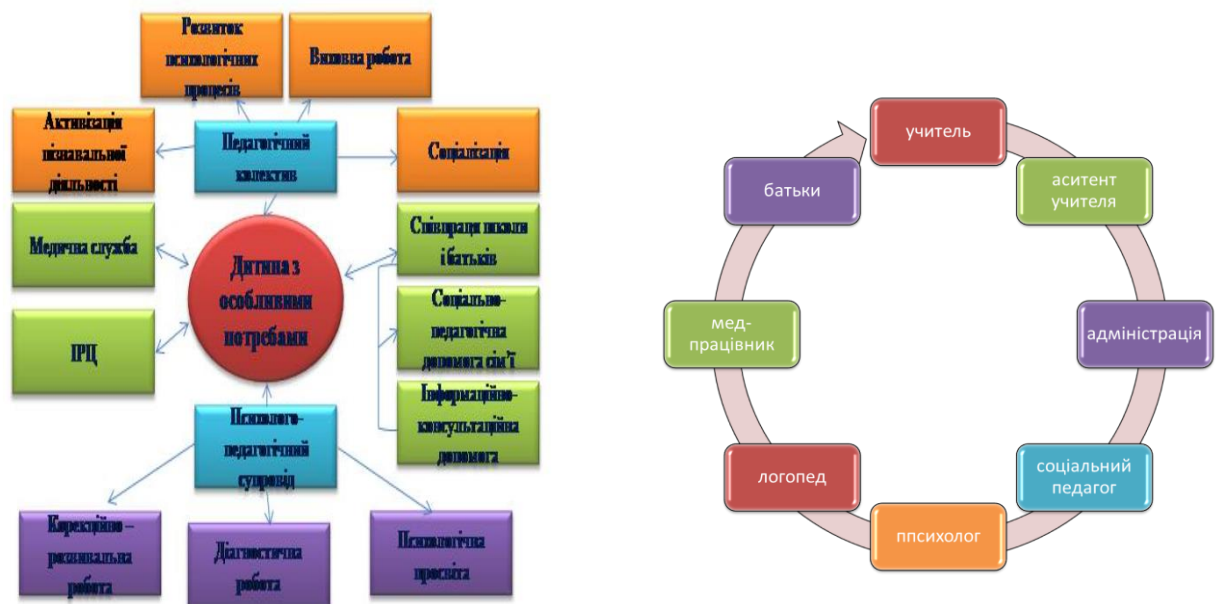

Рис.3. Модель роботи з дітьми з ООП

Тому, сконцентрувавши увагу на основних позиціях соціального проекту, мною було взято участь у проведенні чотирьох тренінгів по роботі з дітьми з ООП. Ми знайомилися зі спеціальними методичними практиками, створювали комунікаційну платформу для батьків та фахівців для надання індивідуальної підтримки дітям з соціальними та навчальними труднощами; дізналися про нормативно-правову базу інклюзивної освіти; створили циклограму адміністративної діяльності закладу.

Заклад освіти став учасником тренінгу «Світове кафе» (тренер Бозілка Шедліх – засновниця громадської організації Sudost Europa Culture). Освітнянській спільноті була представлена доповідь «Виклики керівників закладів загальної середньої освіти в організації інклюзивного навчання». На цій зустрічі ми ознайомилися з досягненнями німецької системи інтеграції дітей з ООП.

Також було взято участь у I районному форумі під назвою «Освітні паралельні світи», де для керівників була представлена пісочна анімація, що відображала переваги впровадження інклюзивної освіти в громаді (Рис.4).

Рис.4. Основні паралельні світи

На тематичних секційних засіданнях обговорювалися питання соціально-інклюзивного простору, розуміння термінів «соціально-інклюзивний простір» та «інклюзія».

Також на заході було зроблено висновок про те, що основна ідея інклюзивної освіти полягає в постійному моніторингу навчального середовища з метою врахування потреб і здібностей учасників освітнього процесу та постійного пошуку ефективних шляхів задоволення індивідуальних освітніх потреб усіх дітей.

Делегація менеджерів освіти Дергачівщини відвідала Талліннський Лінамяєський ліцей (Естонія). Міжнародна співпраця сприяла створенню єдиного психологічного простору для дітей з ООП. Запроваджено систему ефективного психолого-педагогічного супроводу процесу інклюзивного навчання через взаємодію діагностико-консультативної, лікувально-профілактичної та соціально-трудової діяльності дітей.

Заклад освіти став учасником районного конкурсу соціальної реклами «Стань особливим – стань дружнім», метою якого стало формування толерантного ставлення та поваги до особливих дітей. У конкурсі взяли участь: лідер Дергачівської молодіжної громадської організації «Нове покоління Дергачівщини» та учні інклюзивних класів ліцею.

Керівник ліцею стала учасником районної конференції «Інклюзивна освіта: простір без меж», на якій розглядалися питання організаційно-методичних засад інклюзивної освіти, танцювально-рухливої терапії в роботі з дітьми з ООП та створення інклюзивно-ресурсного центру.

Важливим аспектом у запровадженні інклюзивної освіти стало налагодження партнерських стосунків з батьками дітей із ООП. Ліцей – учасник районного батьківського форуму «Толерантність без меж», у межах якого діяли локації: психологічна вітальня «Інклюзивно-ресурсного центру», «Інформаційна хвиля» спеціалізованого центру для дітей з особливостями розвитку «Лад», літературний меседж видавництва «Ранок», фотозона та виставка малюнків «Толерантність без меж».

На пленарному засіданні директор закладу виступила з доповіддю на тему: «Розвиток інклюзивного середовища в умовах концепції «Школа - родина».

Рис.5. Коли ми разом, наші можливості без меж

Рис. 6. Урок Лупівовк Л.О.

Рис. 7. Розвага «Весела мандрівка»

З метою формування толерантного ставлення, виховання поваги одне до одного, до «особливих дітей» взято участь у районному конкурсі відеороликів. Заклад представив соціальне відео «Коли ми разом, наші можливості без меж» (Рис.5). Педагоги ліцею, спеціалісти вищої, першої категорій провели **майстер-класи**:

- учитель початкових класів Котова Світлана Михайлівна – серію уроків з інтеграцією дітей ООП (навчання грамоти) з предметами художньо-естетичного спрямування (образотворчим мистецтвом, музичним мистецтвом, трудовим навчанням) (додаток 4);

- учитель початкових класів Лупівовк Людмила Олексіївна провела серію уроків з математики та навчання грамоти (рисунки 6), (додаток 2, 3);

- вихователь дошкільної групи, арт-студії «Мамине щастя» Лабунська Світлана Василівна, музичний керівник Чухрай Олена Олександрівна, асистент вихователя Чувпило Світлана Володимирівна шляхом інтеграції

- дітей ООП розвагу «Весела мандрівка» (Рис. 7) (додаток 6).

Логопедом, яка працює на базі ліцею, розроблено авторську Комплексну програму корекційно - розвиткової допомоги дитині з раннім дитячим аутизмом (додаток 7) та серію корекційно-розвиткових занять для дітей з особливими освітніми потребами (додаток 8).

Робота за будь-яким напрямом стала ефективнішою завдяки співпраці психолога з педагогічним колективом, батьками та спеціалістами різних соціальних служб. Психологом проведено соціально-психологічні дослідження (додаток 9). У ліцеї було відкрито додаткову дошкільну групу на 20 місць для дітей з інклюзивною формою навчання. Захід відбувся за участю керівництва Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації та

керівництва району, управління освіти, культури і туризму при підтримці Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні. (Рис.8,9)

Рис. 8. Участь у міжнародних програмах **Рис. 9.** Відкриття додаткової групи

Ліцей-родина – це народна майстерня, у якій виховують і навчають через ідеали добра, любові, честі, правди, краси. Як показав аналіз практики, виховний потенціал змісту навчання доповнив систему національних пріоритетів та збагатив систему цінностей і якостей особистості дитини.

У закладі освіти сформовано модель діяльності Команди супроводу, яку взято у Януша Корчака (10 уроків у Януша Корчака «Тобі вчителю-вихователю»), складено професіограму вчителя-вихователя в класах та групах з інклюзивною формою навчання, {19} (додаток 1).

Модель діяльності Команди супроводу «Тобі вчителю-вихователю»

- Намагайся завжди зрозуміти дитину. Спробуй себе поставити на її місце. Пам'ятай, що дорослі дуже швидко забувають про те, що і вони були дітьми.
- Поважай дитину, бо вона — не підлеглий, вона значно вища за дорослу людину силою своїх почуттів.
- Не принижуй учня, намагайся показати не те, чого дитина не знає (вона й приходить до школи, щоб пізнати), а те, що вона може знати, що повинна знати. Навчай так, щоб у дитини не згас вогник пізнання, бажання вчитися.
- Ніколи не обманюй дитину. У всьому і завжди будь відвертий, щирий у своїх думках і діяннях.
- Пам'ятай, кожна дитина — це неповторна перлинка, хоч і вподобаня всі мають різні. Спробуй віднайти й розкрити її неповторність.
- Іди до дітей із добром, і вони віддячать тобі взаєморозумінням, повагою, підтримкою.
- Кожна особистість має право на помилку, а дитина — не виняток.
- Довіряй дитині і вмій прощати.
- Не знищуй у дитячих душах мрію! Мрія — це програма життя дитини.
- Допоможи дитині обрати лише свій власний шлях у житті. Не примушуй, дай волю фантазії, мрії, і реальність життя не зможе обпалити її крила. І твоє життя продовжиться в дітях твоїх, у твоїх учнях.

У закладі освіти активно діє батьківська рада, головними завданнями якої є:

- формування в суспільній свідомості гуманного ставлення до дітей з особливими потребами та їх родин;
- здійснення діяльності щодо захисту прав дітей з особливими потребами та їх родин;
- створення умов для розвитку потенційних можливостей дітей з особливими потребами, допомога в адаптації в суспільстві.

Із батьками дошкільного підрозділу впродовж року були проведені групові батьківські збори, на яких ознайомили з освітньою програмою «Дитина», з терміном «інклюзивна освіта» специфікою цієї освіти. Проведена консультативна робота з тем: «Уникнення конфліктних ситуацій у родині», «Особлива дитина», «Вчимося любити ближніх», «Справи дорослих і справи малят».

В умовах розвитку інклюзивної освіти, реалізації районного соціального проєкту «Без меж» необхідно було змінити і стратегічні напрями виховної роботи, а саме: створити нову філософію родинно-шкільного виховання на основі поєднання наукової національної педагогіки й української родинної педагогіки; впровадити цілісну систему щодо визначення пріоритету морально-духовного розвитку особистості дитини; зміцнення й розвиток виховних функцій закладу та пошуки нових механізмів педагогічної взаємодії суб'єктів виховання.

Дітей з особливими освітніми проблемами залучено до позакласної та позашкільної роботи з урахуванням їх інтересів, нахилів, здібностей, побажань, віку, індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності та стану здоров'я.

Розділ 2.

Результативність роботи: реалії та перспективи розвитку інклюзивної освіти в ліцеї

Керівник разом з фахівцями здійснили **моніторинг результативності роботи з дітьми під час дистанційного навчання та в умовах воєнного стану**, де передбачили застосування таких методів:

- дидактичного-вивчення результативності різних сторін освітнього процесу;
- виховного-простеження ефективності виховного процесу, системи взаємовідносин;
- управлінського-простеження за характером взаємостосунків між членами Команди супроводу;
- соціально-психологічного-спостереження за характером психологічної атмосфери педагоги-учні-батьки;
- медичного-відстеження стану здоров'я дітей з особливими потребами.

Наші діти не випали з освітнього процесу: здобувачі освіти з ООП не мають потреби у технічному спорядженні: мають гаджети та ноутбуки, які надало Управління освіти.

Рис.10. Індивідуальний супровід дітей з ООП

Рис.11. Корекційно-розвиткові заняття з розвитку мовлення

Діти активно контактують з асистентом вчителя, можуть підключатися до уроків. Окрім цього, асистенти працюють індивідуально з кожною дитиною. Значно посилилась роль асистента (працюємо згідно рекомендацій МОНу від 06.09.2022 року). (Рис. 10)

За будь-яких умов асистент забезпечує особистісно-орієнтоване спрямування освітнього процесу для дитини. Під час онлайн-уроків він забирає дитину в «окрему кімнату» в ZOOM, додатково пояснює матеріал. Так, вчителі мають подвійне навантаження. Поки що немає проблем з сім'ями, набагато складніше, коли діти виїждять за межі держави.

Здобувачі освіти отримують корекційно-розвиткові послуги в онлайн-форматі та на заняттях у безпечових просторах, організованими благодійними організаціями та Управлінням освіти. Логопед та реабілітолог працюють очно.

Системна робота проводиться в плані психологічної підтримки дітей (Рис.11). Така спеціальна робота спрямована і на батьків. Проводяться психологічні хвилинки, старі та нові ритуали, складання соціальних історій.

Залучаємо асоціації громадських організацій, які підтримують здобувачів освіти з ООП: «Веретас», «Харків з тобою», Громадських об'єднань «Агенція місцевих ініціатив». Фахівці цих організацій проводять різноманітні заходи онлайн у безпекових просторах для наших дітей: психологічні тренінги, міні-вистави, квести. Під час війни, попри виклики і труднощі, фахівці максимально охоплюють кожну дитину підтримкою.

Команда супроводу складає індивідуальні плани розвитку, асистенти ведуть щоденники спостереження, звіт успішності емоційного і психологічного росту, спостерігаючи за станом дитини в динаміці. Це допомагає не втрачати комунікативні, освітні та розвиткові навички.

Так для учнів 1 класів з інклюзивною формою навчання проведені арт-студії: «Мамине щастя», «Веселка», «Доброта». Результатом за рік є сформовані певні навички: діти з ООП можуть навчатися протягом чотирьох уроків, на заняттях дотримуються правил поведінки, піднімають руки.

Діти з синдромом раннього дитячого аутизму успішно засвоїли програму спеціальної корекційної школи. У них сформовані соціальні навички, навчилися: самостійно готуватися до виходу на онлайн-навчання, дотримуються правил поведінки під час онлайн-уроків.

Діти з тяжкими порушеннями мовлення (2^{-і} класи з інклюзивною формою навчання) до кінця першого року навчання вивчили букви та знали цифри, мали початкові навички письма, читали по складах, писали слова та словосполучення. Вихованці диктують вірші, навчаються у драматичних студіях, беруть участь у творчих конкурсах. Сформувалася уява про ліцей, оточуючий світ.

Досвід здійснення корекційно-розвиткової роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку показав, що вони в переважній більшості мають ряд здібностей до практичної діяльності, завдяки чому за сприятливих умов можуть досягти високого рівня соціальної адаптації.

Психологом ліцею була проведена вхідна та повторна діагностика щодо виявлення рівня розвитку соціальної толерантності дітей, простежується динаміка зростання цього рівня. Критерії соціальної толерантності характеризувалися терпимістю до поведінки думок, почуттів інших людей, здатністю вислуховувати інших; поважати права і свободи.

У дошкільній групі «Мамине щастя» (довоєнні спостереження), педагогічні висновки щоденника спостережень за дітьми на початку впровадження інклюзивної освіти фіксували низький рівень комунікативних здібностей, ігрової діяльності, стосунків між дітьми. Діти спочатку з насторогою сприймали «особливих дітей», не приймали їх до гри, ображали, штовхали. «Новенькі» діти відчували дискомфорт у групі, часто засмучувалися та з острахом дивилися на здорових дітей, не йшли на контакт. Але у процесі системної роботи, скерованої в єдиному руслі: педагог – дитина – батьки, відбулися зміни в поведінці дітей як здорових так і «особливих» у позитивну сторону. Особливо це було помітно в театралізованій діяльності, де «особливим» дітям призначали повноцінні ролі, за допомогою яких відбувалася їхня самореалізація.

Зазначимо, що серед переваг створення інклюзивного освітнього середовища є:

1. Для дітей із ООП:

- оволодіння новими навичками та вміннями;
- навчання проводиться з орієнтацією на сильні якості, здібності та інтереси цих дітей;
- для цих дітей ровесники відіграють роль моделей, вони наслідують приклади поведінки на уроках;
- у них з'являються друзі, однодумці, діти відчують себе, як у родині;

2. Для звичайних дітей, які вчаться:

- поводитися нестандартно, бути винахідливими, а також співчувати іншим;
- природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей;
- налагоджувати й приймати дружні стосунки з дітьми, які відрізняються від інших.
- відчувати себе часткою класу, що стала родиною.

3. Для педагогів та фахівців:

- учителі інклюзивних класів, вихователі дошкільних груп краще розуміють індивідуальні особливості здобувачів освіти;
- спеціалісти (педагоги спеціального профілю, медики, інші фахівці) почали сприймати дітей більш цілісно, а також вчаться дивитися на життєві ситуації очима дітей;
- учителі оволодівають різноманітними педагогічними методиками, що дає їм змогу ефективно сприяти розвитку дітей, враховуючи індивідуальні особливості кожного;
- набувають професіоналізму і стають єдиною родиною для «особливих» дітей.

4. Для батьків дітей з особливими потребами:

- відчуття того, що їх дитина така ж як і інші діти;
- почуття впевненості за свою дитину, розвиток її самостійності,
- усунення стереотипів у суспільній свідомості щодо ставлення до дітей з ООП;
- ліцей, як єдина родина, .

5. Формування інклюзивних цінностей:

- ліцей розвиває спільні інклюзивні цінності;
- ліцей заохочує повагу до всіх прав людини;
- дітей цінують однаково;
- ліцей бореться з усіма формами дискримінації;
- ліцей заохочує дітей і дорослих позитивно ставитися до самих себе, зміцнювати здоров'я.

Не менш важливого значення керівник закладу надає участі вчителів у різноманітних формах методичної роботи (міських, обласних, Всеукраїнських та Міжнародних).

У 2016 році ліцей став переможцем проєкту щодо реалізації програми «Сприяння соціальній згуртованості та інтеграції внутрішньо-переміщених осіб на сході України», який реалізовувався фондом ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, відкрито інклюзивну групу «Мамине щастя».

Рис. 12. Урок у інклюзивному класі

Рис. 13 Співпраця з ІРЦ «Без меж»

Для забезпечення якісного навчання дітей з ООП в закладі створено творчу групу із педагогів початкової ланки, дошкільного підрозділу. Учителі, асистенти вчителів, вихователі, асистенти вихователів та інші фахівці вивчали нормативні документи, методичні рекомендації, колективно розробляли календарно-тематичні плани, добирали навчальну літературу, дидактичні матеріали. Така сумлінна цілеспрямована робота дозволила отримати значні результати – сформовано чітку мережу класів та груп дошкільного підрозділу з інклюзивною формою навчання (Рис.12).

У закладі в межах менторської програми «Запровадження інклюзивної освіти в школах та дитячих садках Харківської області» проходять семінари-тренінги для педагогічних працівників. Організатором тренінгу є Благодійний Фонд «Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH». У програмі заходів висвітлюються важливі теми, що допомагають заглибитись у проблеми інклюзивного навчання та зрозуміти, як саме можна сформувати повноцінний освітній простір для кожної дитини, а саме: особливості розвитку дитини з ООП; перспективи впровадження концепції соціальної інклюзії сімей та інноваційні технології для діагностики та корекції поведінки дітей з ООП.

У квітні 2023 року керівник закладу пройшла навчання, організоване Державною службою якості освіти України спільно з експертами проєкту SURGe «Курс для директорів закладів загальної середньої освіти із забезпечення якості інклюзивного навчання для дітей з ООП».

Результати роботи закладу з питань організації інклюзивного навчання вивчено та заслухано на засіданні методичної ради Управління освіти, культури, молоді та спорту Дергачівської міської ради.

Дієвою та творчою роботою є співпраця з ІРЦ «Без меж» Дергачівської міської ради Харківської області (Рис.13). Досвіди роботи ліцею «Формування інклюзивного освітнього середовища в ліцеї в умовах реалізації соціального проєкту «Без меж»; «Забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою для досягнення цілісного розвитку особистості, неперервності здобуття освіти в умовах реалізації Нової української школи»; «Здоров'язбережувальні технології. Безпечний та здоровий спосіб життя. Формування ціннісних орієнтацій особистості в освітньому процесі» були розглянуті і опробовані.

Досвід роботи ліцею з питання формування інклюзивного середовища у ЗЗСО надруковано у виданнях: «Сучасний педагогічний досвід освітян України», 2020, (м. Київ) та «Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології», 2019, (м. Суми), Всеукраїнський проєкт «Успішний керівник у новому освітньому просторі України», 2020, (м. Київ), отримано диплом переможця, ліцей занесено до книги Національної академії педагогічних наук України як кращий заклад.

ВИСНОВОК

У процесі реалізації проєкту ми побачили, як змінюється думка чиновників освіти, простих громадян щодо можливостей реалізації інклюзивної освіти для дітей з ООП. Це відбулося завдяки як розвитку законодавчої бази з питань інклюзивної освіти, так і заходам, що проводилися в рамках проєкту «Без меж». З'явилися однодумці та послідовники в питаннях реалізації прав на інклюзивну освіту для дітей з особливими потребами та їх інтегрування в освітній простір закладу освіти.

Наш напрацьований досвід показав, що діти з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних класах, стали толерантніше ставитися до оточуючих, зріс їх інтерес до навчальної діяльності та спілкування, з'явилася мотивація до самоконтролю, стали частіше виявлятися почуття гордості за себе та продукт власної діяльності. Найбільш позитивно вплинуло залучення на соціально-емоційну сферу дітей із особливими освітніми потребами, розвиток їхньої творчості та фізичний розвиток.

Доцільним стало створення єдиного психологічно комфортного освітнього середовища для дітей, що мають різні освітні можливості. Отже, зникли питання усунення стереотипів у суспільній свідомості щодо ставлення до дітей з ООП.

Хочеться висловити впевненість у тому, що до створення повноцінного інклюзивного середовища в загальній середній освіті України необхідно докласти ще багато зусиль.

Під час широкомасштабного вторгнення в Україну стало важче забезпечити успішне навчання та адаптацію в колективі однолітків дітей з ООП, але педагоги постійно вчать, набувають вмінь, удосконалюючи свою щоденну роботу. Надалі робота над соціальними проєктами буде продовжуватися.

За результатами вивчення практичного досвіду роботи, розроблено методичні рекомендації для керівників ЗЗСО та методичний комплекс підвищення рівня готовності керівників ЗЗСО до організації ІН, у якому запропоновано діагностичні матеріали з обґрунтуванням методики їх впровадження, авторський тематичний онлайн-спецкурс «Управління готовністю керівника закладу загальної середньої освіти до впровадження інклюзивного навчання».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абетка для директора. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ, 2021. URL (дата звернення 16.05.2022)
2. Бондар В. Інтеграція дітей з обмеженими психофізичними можливостями в загальноосвітні заклади: за і проти / В. Бондар // Дефектологія. – 2003. – № 3. – С. 2–5.
3. Дмитренко К.А. Працюємо з «особливою» дитиною в звичайній школі / К.А. Дмитренко, М.В. Коновалова, О.П. Семиволос. - Х.: ВГ. «Основи, 2018-120 с. табл., схеми, рис.
4. Закон України «Про освіту»
5. Закон України «Про загальну середню освіту»
6. Калініченко І.О. Особливості формування інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку дитини / І.О. Калініченко // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. [«Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами»], (Київ, 23–24 лист. 2011 р.) Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». – К., 2011. – С. 44–51.
7. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>
8. Колупаєва П.А. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально–методичний посібник/ Кол.авторів і Колупаєва А.А. , Софії Н.З, Найда Ю.М. та ін. За загальною ред. Даниленко Л.І., -К.: 2007-128 с.
9. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти: *Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 року.*
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 року №545 «Про інклюзивно-ресурсний центр»
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2022 р. № 483 «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 року № 530 і від 15 вересня 2021 р. № 957»
11. Чайковський М.Є. Інклюзивний простір як середовище соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна № 13/2017 с. 76-80
12. Рассказова О.І. Теорія та практика розвитку соціальності учнів в умовах інклюзивної освіти: автореф. дис. д-ра пед. наук : 13.00.05 / Рассказова Ольга Ігорівна; М-во освіти і науки України, Держ. закл. "Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка". — Луганськ, 2014. — 44 с.
13. Розпорядження КМУ від 7 квітня 2021 року № 285-р Про затвердження Національного плану дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю на період до 2025 року.
14. Скрипка К. С. Створення інклюзивного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка» : електронне наук. фахове вид.* 2018. Вип. 5(9)

15. Скрипка К. С. Модель формування готовності керівника закладу загальної середньої освіти до впровадження інклюзивного навчання в умовах методичної служби. *Наукове видання «Український психолого- педагогічний науковий збірник»* 2019. № 8(18), грудень. С. 117–119.

16. Скрипка К. С. Модель готовності керівників закладів загальної середньої освіти до впровадження інклюзивного навчання на адаптивних засадах. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка»: електронне наук. фахове вид.* 2022. Вип. 14(27). С. 1–22.

17. Скрипка К. С. Управління готовність керівників закладів загальної середньої освіти до організації інклюзивного навчання в системі методичної роботи. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

18. Януш Корчак. 10 уроків у Януша Корчака.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Професіограма учителя-вихователя в класі, групі інклюзивного навчання

Особисті якості та характеристики:

- активна громадянська позиція;
- впевненість у собі, наполегливість, вимогливість;
- внутрішня цілісність;
- порядність і чесність;
- ентузіазм і самовідданість;
- тактовність, щирість, терплячість;
- висока мовна культура;
- доброзичливе ставлення до оточення, персональний позитивний вплив;
- велика любов до дітей, глибока віра у творчі сили й потенційні можливості дитини, визнання дитини, як найвищої соціальної цінності.

Знання:

- теорії і методики педагогіки;
- теорії і методики інклюзивного навчання;
- сутності і закономірностей розвитку особистості;
- діагностики й методів визначення рівнів підготовки «особливих дітей» до навчання;
- змісту й методів роботи з батьками та громадськістю;
- ефективних методів навчання й виховання з використанням інформаційних та комунікаційних технологій;
- чинного законодавства з питань освіти.

Уміння та навички:

а) управлінські:

- аналізувати та розв'язувати проблеми і приймати рішення для досягнення конкретної мети, виявляючи професійну компетентність;
- координувати роботу в системі «діти – учителі – практичний психолог – батьки – адміністрація ліцею»;
- розбудовувати зв'язки: «клас – родина» - «ліцей – родина»; «група – родина»;

б) конструктивні:

- забезпечувати системно-цільове планування роботи та психолого-педагогічне проєктування індивідуальних програм розвитку особистості;

в) організаторські:

- раціонально розподіляти та організовувати свій час, застосовуючи принципи наукової організації праці;
- працювати в системі діяльнісних взаємозв'язків та виконувати роботу в зазначені терміни;

г) комунікативні:

- регулювати й коригувати міжособистісні, внутрішньокolleктивні та між колективні стосунки;
- виховувати особистість у колективі, формувати вміння налагоджувати взаємодію, співпрацю, уміння гармонійно виходити з конфліктів;

- прогнозувати результати педагогічної дії та стосунків з учнями, батьками, родинami на основі створення ситуації успіху, довір'я, поваги взаємної радості;

г) дослідницькі:

- володіти методами і формами педагогічної діагностики та педагогічного прогнозування рівнів вихованості учнів, колективу й особистості;

- застосовувати раціональні прийоми пошуку, відбору й використання педагогічної інформації;

д) прикладні:

- уміння малювати, співати, танцювати, грати на музичному інструменті;

- писати вірші, виразно читати;

- в'язати, вишивати;

- спортивно-туристські навички;

- технічно-конструктивні навички;

Розробка уроку з навчання грамоти в 1 класі

Вчитель: Лупівовк Людмила Олексіївна, вчитель вищої категорії.

Тема. Закріплення звукового значення букви «в». Удосконалення уміння читати вивчені букви в словах, реченнях і текстах.

Мета: закріпити звукове значення букв «ве»; удосконалювати вміння читати склади та слова, речення, тексти з вивченими літерами; збагачувати словниковий запас учнів; розвивати зв'язне мовлення, мислення; виховувати повагу один до одного, формувати навички взаємодопомоги.

Тип уроку. Узагальнення вивченого матеріалу.

Обладнання: презентація, предметні картки, картки для читання.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Ну-мо, діти, підведіться,
Всі приємно посміхніться.

Пролунав уже дзвінок,
Починаємо урок!

Будем гарно працювати
І знання всі здобувати.

За парти тихо сіли.

Випрямили спини.

Ноги разом стоять,
руки спокійно лежать.

Ви уважні? Ви активні? Хочете читати?

Готові відповідати?

II. Психологічний настрій на уроці.

Інтерактивна вправа «Криголом»

Наш урок читання і цікавий, і незвичний.

Ледарів у нас немає? Хто руки не піднімає?

Умоцняйтеся зручніше і працюйте веселіше.

-Зніміть посмішку зі свого обличчя і киньте своєму другові. Тримайчись відкритими долоньками, побажайте своєму другові успіху на уроці. Притуліть долоньки успіху до себе і попросіть в неї допомоги на уроці.

-У вас на партах лежать губки. Виберіть ті, які відображають ваш настрій.

II. Актуалізація опорних знань.(Слайд 1)

1. Заучування чистомовка.

Ав-ав-ав — не лови гав.

Ва-ва-ва — книжка нова.

Бу-ву-ву — вип'ємокаву.

Во-во-во – намальоване криво.

Ов-ов-ов – накололи дров.

Ив-ив-ив – я квіти полив.

Ви-ви-ви – чорні брови.

2. Вивчення скороговки. (Слайд 2)

Виделкою Вова вареники їв,

А Вітя водиці з відерця відпив.

(Дитині з ООП скороговка на карточці)

Фізкультхвилинка

Сірий котик міцно спав,

Навіть пісню не співав.

Та нарешті він проснувся

І довкола озирнувся.

Став смачненько потягатись

Та чистенько умиватись.

Порозчісував він вуха,

Довгі – довгі, русі – русі.

Зуби, кігті нагострив...

Та й на полювання побрів.

Ми, як котик відпочили,

Щоб зміцнили наші сили.

І за парти тихо сіл.

3. Читання складів, слів. (Слайд 3)

- Як називаються ці звуки?

- А що ви знаєте про цей звук?

- Які ще приголосні звуки ви знаєте?

(Дитині з ООП карточка з`єднати малюнки з буквою «в»)

III. Повідомлення теми і мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.

Сьогодні ми продовжимо читати слова і речення з буквою « в»; удосконалювати вміння читати склади та слова, речення, тексти з вивченими літерами; збагачувати словниковий запас учнів; розвивати зв'язне мовлення, мислення; виховувати повагу один до одного, формувати навички взаємодопомоги.

Вибачте діти. Мені на електронну пошту прийшло повідомлення. Зараз його вам прочитаю.

Любі першокласники!

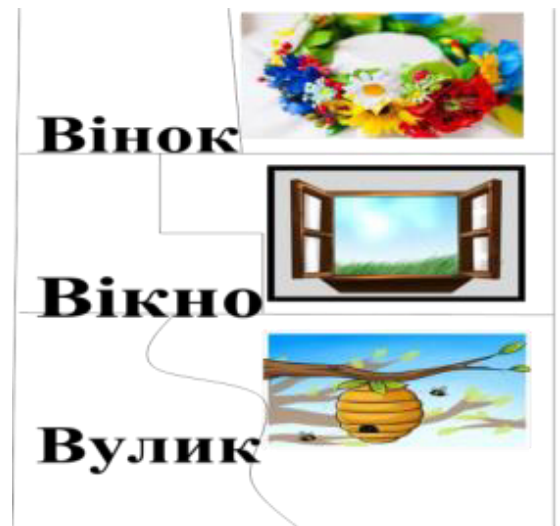
Злий чаклун викрав з театру мод весь дитячий дизайнерський одяг, який повинен демонструватися на тижні високої моди в Парижі. Я прошу допомогти створити нову модель для показу. Буду дуже вдячний. Весь матеріал для роботи я переслав Людмилі Олексіївні. Бажаю успіху.

За кожне виконане завдання отримують елемент одягу.

IV. Робота над матеріалом уроку.

1. Робота з лего. Складання вежі слів з літерою «ве».

Танцювальна фізкультхвилинка.

2. Гра «Місце букви в слові».

Ведмідь, вулик, віник, сова, велосипед, верблюд, лев, совок, вафлі, вуж, слива, ківі, морозиво, кавун, плов.

3. Самостійна робота.

Звуковий аналіз слів кавун і сливи

(Дитині з ООП - розфарбувати кавун і сливи)

- Візьміть олівець і підкресліть склади з буквою в.
- Прочитайте текст.

Крісло автора

- Про кого розповідається в тексті?
- Що вони купили?
- Який був кавун?
- Якими були сливи?

- Що мила мама? Клава?

4. Розвиток зв'язного мовлення.

Хто хоче переказати це оповідання?

5. Гра «Лото».

(Дитина з ООП читає склади)

VI. Підсумок уроку

Інтерактивна вправа «Кубування».

- Який звук закріпили?
- Який це звук?
- Якою буквою позначається на письмі?
- Що найбільше зацікавило вас під

час уроку?

- Для чого потрібно вивчати букви?

Візьміть смайлик, який відобразить ваш настрій в кінці уроку.

Урок з математики «Запрошення в математичне кафе» у 2 класі Лупівовк Л.О.

Тема: Вправи і задачі на засвоєння таблиці множення числа 2. Збільшення числа у кілька разів. Задачі на збільшення числа в кілька разів.

Мета: ознайомити учнів і з розв'язанням простих задач на зменшення числа у декілька разів; закріпити знання таблиці множення числа 2; розвивати пізнавальну діяльність учнів, навички самостійної роботи; виховувати доброзичливість у спілкуванні між учнями, почуття дружби, взаємодопомоги.

Обладнання: Інтерактивна дошка, роздатковий матеріал, індивідуальні картки.

Тип уроку: комбінований

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

1.Привітання з учнями та створення сприятливого психологічного комфорту.

Учитель: готуючись до уроку, я приготувала незвичні подарунки. Ви неможете забрати їх додому, комусь подарувати, але на душі у вас стане тепліше. Приготуйте праву долоньку для подарунків.

Я дарую вам щиру посмішку, любов, доброту, здоров'я, мир і добро. Затисніть подаруночки у правій долоньці. А тепер приготуйте ліву. У цю долоньку я вам поставлю увагу, кмітливість, старанність, акуратність – усе те, що вам необхідно на уроці. А для того, щоб у наших гостей теж був хороший настрій - привітайтеся і поділіться своїм подарунком з правої долоньки. («повітряний поцілунок»).

Слайд 1,2

- Сьогодні у нас випала незвичайна нагода відвідати «Математичне кафе»

2. Очікування

- Як ви вважаєте, що ми можемо скуштувати в такому кафе?
- Тільки у цьому кафе ми матимемо змогу скуштувати апетитні задачі, відчутти неповторний смак виразів та прикладів. Надіюся, що у вас уже розгорівся апетит до знань? Тому розпочинаймо.

3. Перевірка готовності робочих місць до уроку.

- Чи всі готові до уроку математики. Чудово! Але спершу приготуймо стіл до вживання страв.
- Який зараз місяць?
- Яке сьогодні число?
- Запишіть сьогоднішню дату.
- Січень – перший місяць календарного року.

Назва його походить від слова «сікти»: мороз у цей період січе. Одна з його давніх назв – «тріскун», бо тріщало все від січневих морозів. Гарного вам апетиту до навчання і успіхів у вивченні математики! II. Перевірка домашнього завдання. Учитель: на ваших столах лежать серветки. Погляньте з іншого боку і звірте правильність виконання вами домашнього завдання. III. Повідомлення теми і мети уроку. Слайд 3 Учитель: сьогодні у нашому кафе вечірка присвячена вправам і задачам на засвоєння таблиці множення числа 2. Збільшення числа у кілька разів. Задачі на збільшення числа вкілька разів. Кожен заклад харчування має меню. Є воно і у нас. Отже, меню нашого уроку. (зачитати) Слайд 4,5 IV. Контроль, корекція знань, закріплення знань. 1. Усний рахунок (Асорті класичне) Учитель: отож, розпочнемо наш урок з усного рахунку. Якщо ви обчислите вирази, то дізнаєтесь режим роботи нашого кафе. Слайд 6 $2 \bullet 4 + 1 =$ $13 + 2 \bullet 6 =$ $2 \bullet 5 - 0 =$ $11 - 2 \bullet 3 =$ Слайд 7 Отже, кафе працює з 9 години 25 хв, до 10 год 05 хв. Слайд 8 3. Каліграфічна хвилинка (Хвилинка ерудита) Учитель: охарактеризуйте число: парне (непарне), одноцифрове (двоцифрове), розрядний склад числа, назвіть «сусідів». А зараз скуштуйте квіткового напою і напишіть каліграфічно число 10. 2. Математичний диктант. - добуток чисел 2 і 3 збільшити на 10 – 16 - різницю чисел 16 і 9 помножити на 2 – 14 - в одній клітці 2 папуги. Скільки папуг у 6 клітках? – 12 - у білочки 4 грибочки, а горішків на 6 більше. Скільки горішків у білочки? – 10 4. Логічні вправи (Голубці з ребусами) Слайд 9, 10	Розфарбувати цифри за зразком. Працює разом з дітьми. Написати сусідів чисел. З'єднати кількість предметів з відповідним числом.
--	--

Учитель: а зараз може почастиємося смачними голубцями. Їх шеф-кухар приготував не з рису і не з грибів чи м'яса, а зі свіженьких ребусів. <i>Підв'ал</i> — приміщення під першим поверхом будинку. <i>Трибуна</i> можеозначати: піднесення, кафедра для оратора Столяр, тесля — робітник, який займається обробкою дерева і виготовленням виробів із нього. 5. Пельменчики - спортсменчики III. Повідомлення теми уроку. Презентація «Сонечко». Слайд 11 IV. Закріплення та узагальнення знань, умінь учнів. 1. Фірмова страва Учитель: накресліть 4 квадратики, а кружечків у 2 рази більше. 2. Розв'язування задачі (Бутерброд «Задачний») • Творча робота над задачами. Слайд 13 Робота з підручником Слайд 14 3. Робота в парах. Слайд 15 З'їли ми бутерброд, набралися калорій. Зараз щось би легеньке попоїсти. А в мене у вазі лежать яблука, але це – (заборонений фрукт) Його стереже гусінь Буся. Буся тільки тоді віддасть вам яблуко, коли ви виконаєте її завдання. 4. Робота над прикладами в підручнику № 554 4. Обчислення виразів з коментуванням Зустріч з ревізором. Слайд 16 Учитель: а чи хочете ви перевірити, чи на належному рівні працює кафе? Пропоную вам побувати у ролі ревізорів дівчатка—Олі Фреймут, а хлопці - Миколи Тищенко. А я зіграю роль кухаря. Ласкаво прошу вас оглянути моє робоче місце і перевірити на правильність обчислені вирази, які знаходяться у посудинах. (Діти і вчитель одягають головні убори. Діти – бахіли, вчитель – шапку кухаря.) Усні обчислення виразів 2 збільшити у 4 рази буде 8. Якщо 7 збільшимо на 2 буде 9. 8 збільшити у 2 рази буде 16. При збільшенні числа 2 на 3 буде 5. Чи заслуговує наш заклад на табличку «Ревізор»? 5. Фізкульт хвилинка «Австралійський дощ». 6. Самостійна робота. (Десерт на фуршетному	Обчислити приклади на додавання і віднімання в межах десяти. Гра «Математичне лото» Записати склад числа 10.
---	---

столі)

IV. Домашня робота

Дітям достатнього і середнього рівня С.973.557.

Дітям високого рівня. Творча робота над задачею.

Дитині з особовими освітніми потребами.

Робота на карточці.

V. Рефлексія.

Кому сподобався урок підніміть руки.

Хто був чимось незадоволений похитайте головою.

Кому зовсім нічого не сподобалося на уроці нахиліть голову.

- Що нового дізналися на уроці?
- Що найбільше сподобалося?
- Де було важко працювати?
- Де ви будете використовувати засвоєні знання?
- Кому ви хочете подякувати за роботу?

Урок з предмета «Я досліджую світ» в 1 класі «Досліджуємо воду»
Вчитель Котова С.М.

Тема уроку: Досліджуємо воду.

Мета уроку: Формування в учнів уявлення про воду, про зміни станів води, знання про колообіг води в природі; розвивати дослідницький підхід до пізнання властивостей води, уточнити і розширити уявлення про взаємозв'язки води з об'єктами неживої та живої природи; виховувати повагу до традицій українського народу шанувати воду, бережне ставлення до води.

Обладнання. Склянки з водою, цукор, сіль, пісок, камінці, пляшечки з олією, одеколоном, малюнки, таблиця, презентація, мультфільм «Капітошка».

Тип уроку: Урок-подорож.

Хід уроку

I. Організація класу.

Вправа «Вітер дме...»

«Вітер дме для тих,

Хто вже прокинувся...

Сьогодні не снідав...

Має щось синє...

У доброму гуморі...

Хотів би дізнатися щось нове...»

– Вітер подув сильніше - й подивіться перед нами з'явився хтось незнайомий.

– Діти, здогадалися хто це?

Капітошка: (першокласнику в костюмі героя)

Я народився в Слатині

І так почав життя своє.

Тут небеса високі й сині,

На що не глянеш – все моє!

Трава для мене зеленіє,

Для мене світлі дні ясні.

І сонце пестить та леліє,

Летять до серденька пісні.

Тут кожна квіточка співає,

Струмочок ніжно жебонить.

І краю кращого немає,

Де б я зміг так вічно жити!

Перегляд фрагменту мультфільму «Капітошка».

Режим доступу: <https://www.youtube.com>

Капітошка:

Я, Капітошка – дощова крапелька. До вас я потрапив із звичайної дощової хмари.

II. Повідомлення теми і мети уроку.

Ми сьогодні розповімо Капітошці все, що знаємо про воду, а також, яку користь приносять маленькі крапельки води – його братики й сестрички. Разом з

крапелькою води ми помандруємо стежинками нашої маленької батьківщини – Слатине.

Капітошка

Багато гарних сіл на світі,
Але мені миліш за все
Наше село на Україні
Таке прекрасне Слатине.
Отже, в подорож!

Вправа «Мій настрій»

Покажемо Капітошці, з яким настроєм вирушаємо в путь.

III. Фенологічні спостереження

– Уявіть, що всі ми краплинки – братики й сестрички Капітошки і сидимо на великій і пухнастій хмарі високо над нашим селищем. Погляньте вниз.

– Яка погода сьогодні?

(Асистент вчителя допомагає дітям зафіксувати в куточку день, число, місяць, стан неба, наявність опадів).

IV. Вивчення нового матеріалу.

1. Робота в групах.

Об'єднання в групи. Діти вибирають малюнки: роса, сніжинка, хмаринка.

– Маленькою росинкою, пухнастою сніжинкою, прозорою хмаринкою спустилися ми на околиці Слатине і опинилися в лісі. Капітошка пропонує нам замислитися над тим: 1-й групі – як би було на землі без води?

2-й групі – де зустрічається вода в природі?

3-й групі – як і для чого люди використовують воду?

2. Бесіда з проведенням і демонструванням дослідів.

– Подивіться на склянку з водою. Чим вода відрізняється від каменя?

(Камінь твердий, його можна взяти в руку, покласти на стіл, кинути. Від цього він не змінить своєї форми).

– Чи має вода яку-небудь форму?

– Чи можна її покласти на стіл, як камінь?

(Ні, вода потече, розіллється, вона рідка).

– Які ще рідини, крім води, ви знаєте?

Висновок: вода (як і інші рідини) легко змінює свою форму, набираючи форму посудини, в якій знаходиться.

– Порівняйте воду з молоком. (Вода – прозора, безколірна).

Учитель відкриває пляшечки з одеколоном, олією і водою. Учні нюхають їх, переконуються, що деякі рідини мають запах, а чиста вода без запаху.

3. «Загадкова стежина»

Капітошка нас веде на лужок і ставить запитання:

– А чи буває вода твердою? Відгадайте загадки.

Росте вона вниз головою.

Не літом, а зимою

А сонце припече,

Заплаче вона, потече. (Бурулька).

Прозорий, як скло,

Та не вставиш у вікно. (Лід).

Білий, а не цукор,

Не має ніг, йде. (Сніг).

– На що перетворюється сніг і лід, коли їх нагріти?

– Що виходить з носика чайника, коли в ньому кипить вода? (Пара)

4. Перехресні групи.

– А зараз на лужку пограємо в гру.

Діти зі столу беруть картки, читають слово-назву і підходять до тієї таблиці, де стан води відповідає її слову-назві, переходять до інших таблиць, обмінюються результатами своєї роботи.

Вода – роса, краплина, річка, море, струмок.

Лід – град, бурулька, крига.

Пара – туман, хмара.

(Діти з ООП працюють по картках).

Завдання: визначити стан води.

5. Фізкультхвилинка.

– Спробуємо уявити себе дітками води.

Уявіть себе «сніжинками», покружляйте і тихо опустіться додолу, вкриваючи білим снігом поля, ліси, сади, вдихніть на повні груди.

Роса – найчистіша водичка. Росинки люблять мріяти, погойдуючись на листочках. Охопіть руками зігнуті коліна, заплющіть очі і погойдайтеся вперед-назад.

А зараз ви «краплинки». Потупотіть ніжками, спочатку повільно, а потім швидше і голосніше. Ой, який рясний дощ!

Після дощу з'являється веселка. Це теж краплинки дощу, на які падає сонячне проміння. Дотягніться до цієї краси.

6. Групова дослідницька робота

Мандруємо далі по селищу! І ось ми біля джерела. Візьмемо джерельної водички і з'ясуємо, які властивості має вода.

Дослід 1. Кинемо в одну склянку з водою грудочку цукру, а в другу – ложечку солі.

– Що відбулося з цукром і сіллю? (Вони розчинилися).

– Як у цьому переконатися?

– Наші дегустатори це зроблять.

Дослід 2. Знову беремо дві склянки. В одну насипаємо пісок, а в другу – опускаємо кілька камінців.

– Розчиняються пісок і камінці?

7. Робота з підручником(с.62).

8. Розповідь про кругообіг води в природі.

– Мандруємо далі. Ми підійшли до ставка. Капітошка розповість казку «Вода – мандрівниця».

– Чому воду вважають мандрівницею?

9. Фізкультхвилинка.

Встаньте, діти, посміхніться!

Землі нашій поклоніться

За щасливий день вчорашній...

І до сонця потягніться.

В різні боки похиліться.

Раз присядьте, два присядьте

І за парти тихо сядьте.

V. Закріплення вивченого матеріалу.

1. Робота в парах

– Ми в полі. Відкрийте сторінки зошита, як засніжені простори поля і виконаємо завдання.

Завдання №1.

Кому потрібна вода?

Завдання №2.

У якому стані перебуває вода?

1.2. Презентація роботи в парах.

2. Робота з прислів'ями, приказками та прикметами про воду.

– Будь мудрий, як земля, а чистий, як вода.

– Річка – колиска життя.

– Вода – душа врожаю.

– Вода – великий санітар.

– Закрий міцніше кран, щоб не витік океан.

– Сніг впаде на вологу землю – залишиться, а на суху – скоро зійде.

(Діти з особливими освітніми потребами працюють по картках).

VI. Підсумок уроку.

Повернулися до школи краплинки з Капітошкою.

Рефлексія. Гра «Павутинка»

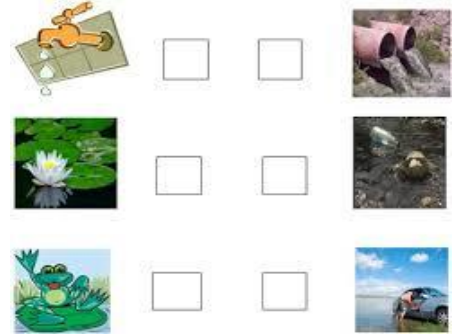
– Уявіть, що ви рослини, тварини, люди якихось професій. Чи потрібна вам вода? Для чого? Наприклад, я – кухар. Вода мені потрібна для приготування страв та миття посуду.

1. Я – квітка. Вода мені потрібна, бо я хочу пити.

2. Я – дерево. Вода мені потрібна, бо вона дає мені поживні речовини.

3. Я – ряска. Я живу у воді.

4. Я – пташка. Я хочу пити.

5. Я – дельфін. Я живу у воді.
6. Я – мама. У воді я перу білизну.
7. Я – шофер. Водою я мию машину.
8. Я – аптекар. За допомогою води я роблю ліки.
9. Я – робітник. Працюю на заводі. Вода потрібна мені, щоб охолоджувати готову продукцію.

10. Я – продавець. Влітку я продаю багато напоїв, цим захищаю людей від перегрівання.

11. Я – пожежник. Вода потрібна, щоб гасити пожежі.

– За що ми можемо подякувати водичці? (за те, що вона дає життя, а без води усе загине)

Отже, воду потрібно охороняти, берегти, не забруднювати, використовувати дбайливо.

– У вас на столах лежать крапельки і хмаринки, якщо урок був пізнавальним і корисним для вас, покажіть крапельку. Якщо урок був для вас не цікавим, і ви нічого нового не дізналися, покажіть хмаринку.

Закінчився наш урок.

Піднялись на один крок.

Стали трішки ви мудріші.

Про водичку взнали більше.

Що була вона тверда, а не тільки лиш рідка.

Може й парою ставати, й людям всім допомагати.

Дуже всім вона потрібна

Адже в світі без води - НІ ТУДИ І НІ СЮДИ!

Сценарій розваги «Весела мандрівка» для дітей середньої групи з інклюзивною формою навчання

Тема: «Весела мандрівка»

Мета: Продовжувати формувати уявлення дітей про те, що всі люди різні як ззовні, так і внутрішньо, кожна людина має свій особливий внутрішній світ. Підтримувати бажання посилено допомагати дітям з особливими потребами, учити розрізняти емоційний стан, настрій і поводитися відповідно до цього. Удосконалювати спритність, координацію рухів, заохочувати до спільних рухливих ігор і розваг. Розвивати творчість і вигадку під час ігор, виконання творчих завдань. Виховувати толерантне ставлення до людей, зокрема до дітей з особливими потребами.

Обладнання: костюми курчат, півника, качечки.

Попередня робота: добір музичного матеріалу, виготовлення атрибутів, декорацій.

Дійові особи:

Ведуча, Квочка (вихователь)

Гуси (два хлопчики)

Качечка (дівчинка)

Курчата (решта дітей)

Півник (асистент вихователя)

Бабуся (дитина старшої групи)

Хід розваги

Зала оформлена у народному стилі. Декорації: українська хата, тин.

Ведуча:

Доброго ранку!

Доброго дня!

Хай плещуть долоньки,

Хай тупають ніжки,

Кивають голівки

І сяють усмішки!

Доброго ранку,

Доброго дня

Бажаю вам я!

Ведуча:

Чи хотіли б ви, дітки, потрапити у казку? (Так!)

А про кого ця казка ми з вами зараз дізнаємося з загадок:

Загадки:

1.Що це за будинок?

Білі стіни, білий дах, заховався в ньому птах. (Ячко)

2. Хто цей вершник?

Він штанці і шпори має, тільки верхи не сідає (Півень).

3. Хто ця мама?

Діточок чимало має, пір'ячком їх зігріває. (Квочка)

4. Хто ці діти?

Синочки та дочки схожі на клубочки. (Курчата).

Ну що ж, як бажаєте, - то будь ласка!
Були лише щойно усі ви малятками.
А станете зараз у казці курчатками.
Ви будете доньки мої та синочки,
А я – ваша мама: турботлива квочка!
(*Малята вдягають шапочки курчат. Ведуча – шапочку Квочки).*

«Танок курчаток»

Квочка:

Сьогодні шкаралупки яєчок розкрились –
Пухнасті курчатка в гніздечку з'явилися!
З народженням, милі мої малюки!
Ходімо, вам двір покажу залюбки!

(*Курчата шикуються в колону за Квочкою.*

Виконується пісня (малята підспівують дорослому) З ігровими рухами « Курчата» муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної.)

Квочка:

А хто це йде сюди курчата?
У неї носик, як лопатка,
Йде перевальцем, як морячка...
Та це ж сусідка наша – качка!

(*Уперед виходить Качечка і виконує танцювальні рухи під народну мелодію «Качечка невеличка». Квочка і Курчатка підтримують Качечку ритмічним плесканням.*)

Качечка:

Добрий день, сусідко квочко!
Здорові були, курчата!

(*Квочка та курчата підводяться та злегка вклоняються у відповідь.*)

Я прямую до ставочка,
Хочу трішки попірнати.
Там ще й ряски посмакую,
Дуже, дітки, це люблю я!

(*Качечка залишає залу. Замість неї під звучання мелодії пісеньки «веселі гуси» до зали забігає схвильована Бабуся.*)

Квочка:

Що? Що трапилось, люба бабусю?

Бабуся:

Заблукали десь знов мої гуси!
Добре квочці курчата слухняні,
Завжди поруч вони, біля мами...
А от гуси мої люблять мандри, пригоди –
Може, знову пішли за село на городи...

Ведуча:

Де знайти тих гусей, ми не знаємо,
Але пісню про них заспіваємо.
Та он, погляньте лише, сюди
Ідуть твої бешкетники самі!

(До зали заходять гуси. Курчата, Квочка та Бабуся стають у коло. Гуси заходять у центр.

Звучить композиція «Півник».

(З-за лапшунків чується півнячий крик: «Ку-ку-рі-ку»)

Квочка:

А ось і півничок озвався,
Він заспівати постарався,
Хорошу пісеньку дзвінку. Скажіть яку?..

Діти:

Ку-ку-рі-ку!

Півник:

Ось я, Півник – співунець,
Червоненький гребінець,
І сережки, і борідка.
Здрастуйте, курчатка- дітки!

Діти:

Здрастуй, Півнику!

Півник:

Полюбляю я співати, гуляти та мандрувати!
Це роблю щодня малята.
І запрошую я Вас мандрувати у цей час!

(Діти виконують вправи в супроводі реабілітолога)

Курчата, подивіться на нашому шляху з'явився тунель. Цей тунель веде до місця, де все навпаки, а його мешканці ходять спиною вперед.

1.«Долаємо печеру» (прорізання в обруч).

Діти шикуються в колону, йдуть переступаючи через кубики до обруча, пролізають в обруч грудьми вперед, повертаються в колону.

Півник: - В озері хлюпочуться рибки. Піднімемось на місток і подивимось.

2.«По місточку» (ходьба по гімнастичній лаві та стрибки з неї – висота 25 см)

Діти проходять по гімнастичній лаві звичайним кроком, руки поставлені в сторони, в кінці лави стрибають униз. Стежити, щоб діти приземлювались на напівзігнуті в колінах ноги.

Квочка:

Бачиш, півнику, курчатка –
Ці допитливі малятка, -
Хоч і зовсім ще маленькі,
Та на диво розумненькі!

Півник:

Ще й кмітливі, жваві-бистрі,
До вподоби всі мені,
Виростуть з них голосисті ,
Гарні курочки й півні.

Квочка:

Підростуть мої малята –
Підуть з півником гуляти
І в рухливу гру пограти!

Рухлива гра «КВОЧКА ТА КУРЧАТА»

Мета: удосконалювати вміння підлізати під шнур; розвивати увагу.

Хід гри

Вихователь зображує «квочку», діти — «курчат». Вони стоять перед мотузкою, натягнутою на висоті 60 см. Окремо сидить «кіт» (асистент вихователя).

Вихователь:

Йде поважно мама-квочка,
А у слід — м'які клубочки.
Покотилися мерщій,
Щось пищать навперебій!

Усі «курчата» з «квочкою» підлазять під мотузку. Підходячи до «кішки».

Вихователь:

А ось котик, він із ранку
Всім співає колисанку.

Ведуча: Ну от і скінчилась мандрівка чудова. А з нею й курчаток пригода казкова.

**Комплексна програма корекційно-розвиткової допомоги дитині
з раннім дитячим аутизмом**

Напрями допомоги Етапи	Медикаментозна	Психологічна	Педагогічна	Логопедична	Робота з родиною
I Діагностичний	Медична діагностика, характеристика стану дитини, визначення прогнозу	Діагностика проявів психічного дизонтогенеза дитини	Проведення педагогічної діагностики, педагогічного обстеження дитини	Визначення особливостей мовного розвитку дитини	Встановлення взаєморозуміння і тісного контакту з батьками
II Адаптаційний	Психотерапія батьків, залучення до процесу медикаментозного лікування	Встановлення контакту з дорослим: пом'якшення загального фону сенсорного та емоційного дискомфорту, тривоги, страхів	Адаптація до нових умов формування навичок самообслуговування	Взаємодія дитини з дорослого; тренування мускулатури артикуляційного апарату, масаж з стимуляцією активних мовних точок	Ознайомлення батьків з низкою психічних особливостей дитини
III Активуючий	Купірування хворобливих симптомів стимулювання психічної активності дитини	Стимуляція психічної активності спрямованої на взаємодію з дорослими однолітками	Пропедевтика навчання (корекція специфічного недорозвинення сприйняття, моторики, уваги, мови)	Активація мови з допомогою жестів, пісень, віршів, в ході тонізуючої гри	Складання індивідуального плану програми навчання аутичної дитини в домашніх умовах

<i>IV Формувальний</i>	Медикаментозне лікування гнучко коригується, тонізуючи активність дитини, та знижуючи її активність	Формування у дитини цілеспрямованої поведінки	Навчання читання, письма; формування навичок образотворчої діяльності, навичок гри з однолітками	Робота формування діалогічного мовлення, навчання спонтанно відтворювати слова, штампи	Навчання батьків методикам виховання аутичної дитини: організація режиму, прищеплювання навичок самообслуговування
<i>V Корегуючий</i>	Підтримуюча терапія , масаж	Подолання негативних форм поведінки: агресії, негативізму, розгальмованості	Реалізація корекційно-розвиваючих завдань; комунікація та соціалізація дитини в суспільстві, розширення уявлень про навколишній світ	Навчання спонтанного мовлення; поступове розширення словникового запасу слів, всі дії коментуються промовою; корекція мовних порушень	Навчання холдинг-терапії; підготовка до школи

Серія розробок корекційно-розвиткових занять для дітей з тяжким порушенням мовлення

Логопед Почерніна Л.О.

Заняття 1-2

Зміст: Обстеження всіх сторін мови дітей, стійкості уваги, працездатності, спостережливості, ставлення до свого порушення, знань програмного матеріалу.

Обладнання: Схема перевірки всіх сторін мови, дидактичний матеріал для перевірки мови.

Заняття 3

Зміст: Знайомство з назвами частин артикуляційного апарату, розвиток слухової уваги на немовленнєвих звуках, виділення першого голосного звука в слові. Аналіз і синтез складів типу ау, уа.

Мета: Дати дітям поняття про утворення звуків, розвивати диференційовані рухи артикуляційного апарату, слухову увагу і фонематичне сприймання, навички звуко-буквенного аналізу складів, спостережливості.

Обладнання: Профілі артикуляції або муляжі, дзеркало, брязкальця, розрізна азбука.

Хід заняття

I. Знайомство з частинами артикуляційного апарату.

Логопед розповідає дітям, що мова складається з речень (діти сидять, слухають). Речення складається із слів (діти - перше слово, сидять - друге, слухають - третє). Слова поділяються на звуки.

Логопед пропонує подивитись, як змінюється положення губ, зубів, язика при вимові звуків; називає звуки: з, д, с, р, м, ш. Робить висновок, що звуки утворюються шляхом зміни положення губ, зубів, язика та інших частин артикуляційного апарату. Показує профіль артикуляції і називає його частини: губи - верхня, нижня; зуби - верхні, нижні; кінчик язика, спинка язика, корінь язика, боки язика; тверде й м'яке піднебіння.

Показує, як відчутти вібрацію голосових зв'язок: ф...в, повідомляє, що голос утворюється від вібрації (дрижання) голосових зв'язок. Говоримо ми видихаючи. Пропонує подмухати на олівець, показати кінчик, спинку язика і т.д. Логопед торкається зондом до кінчика язика дитини, а вона відповідає, до чого доторкнулися. Правильні відповіді заохочуються.

II. Підготовчі вправи для сприймання шиплячих звуків.

Щоб правильно вимовляти звуки, треба, щоб нас добре слухався язик. Зараз будемо робити вправи і подивимось, у кого язик слухняніший.

Показати широкий язик (тя, пя). Закласти широкий язик під верхню губу, а потім під нижню. Накласти широкий язик на верхню губу і подмухати собі на волосся. Зробити язик «чашечкою» (стежити за виконанням, допомогти тому, у кого не виходить). Облизати язиком піднебіння. Показати язик «чашечкою» і сховати «чашечку» в рот. У кого далі полетить ватка, яка лежить на носі, якою подмухати (язик закласти на верхню губу).

III. Розвиток слухової уваги на немовленнєвих звуках.

- А тепер перевіримо, хто уважніше слухає (взяти 4-6 близьких за звучанням брязкалець).

- Послухайте, діти, і запам'ятайте звучання кожного з них.

Діти повертаються спиною і згадують, яке брязкальце звучало. Переможець - найуважніший.

IV. Виділення першого голосного звука в складі. Аналіз і синтез складів типу ау, уа.

1. Запропонувати уважно подивитись на рот логопед, запам'ятати, як змінюється положення губ при вимові голосних звуків: а, о, у, і, и: «а» - широко відкрити рот; «о» - положення губ схоже на букву у (вони округлені); «у» - губи трубочкою; «и» - губи в посмішку, язик відтягнутий назад; «і» - ще більше розтягуються губи в посмішку, язик⁵⁰ витягнутий вперед, зуби напіввідкриваються.

2. Гра «Що я хочу вимовити?» Логопед артикулює без голосу звуки, а діти відгадують: а, о, у, і, й, ау, уа, уо, оу, ао і т.п.

Правильні відповіді заохочуються.

3. Логопед вимовляє ряд слів, а діти визначають, який перший звук в словах: алея, апельсин, аптека, абетка; очі, окуляри, острів, антилопа, ім'я, іволга, іній, ірис, Іван, Улита, урна, урок.

4. Придумати слова, які починаються з а, о, у, і. (оцінити правильні відповіді).

5. Знайти букви а, о, у, і, у розрізній азбуці (якщо діти не знають букв, робимо звуковий аналіз). Діти знаходять букви, беруть, називають.

6. Аналіз і синтез складів ау.уа.

– Як ми гукаємо у лісі, коли заблукаємо? - Ау!

– Який перший звук чуємо на початку слова? - вук «а».

– Візьміть і покладіть букву а.. - Який другий звук у цьому слові? – «у».

– Візьміть і покладіть букву у. Прочитайте склад. (Діти читають).

– Скільки букв? - Дві. - Яка буква на першому місці?

– Яка буква на другому місці? Держитесь за проводи, бігає туди-сюди,

А за ним з десяток близнюків-дитинчаток. (Електричка)

Телята гладкі, прив'язані до грядки. (Огірки)

Видно край, а до нього не дійдеш. (Обрій)

Невидимка ходить в гаї, всі дерева роздягає. (Осінь)

Їде верхи, а ноги за вухами. (Окуляри)

Аналіз відгадок.

VI. Підбиття підсумків заняття, оцінювання роботи дітей.

VII. Домашнє завдання: виконувати артикуляційні вправи перед дзеркалом, складати і читати склади ау, уа, іа.

Заняття 4

Зміст: Виховання звука «ш» методом наслідування, розвиток фонематичного слуху – виділення правильно вимовленого приголосного звука на початку і в кінці слова, аналіз і синтез складів (слів) типу ум, он.

Мета: Формувати вимову звука «ш», розвивати фонематичне сприймання, звуко-буквений аналіз складів, спостережливість. Учити слухати звук «ш» на початку слова в словах, вимовлених логопедом.

Обладнання: Дзеркало, розрізна азбука, кольорові прапорці з буквою ш.

Хід заняття

I. Гра «Що я хочу-вимовити?»

Логопед артикулює без голосу: «а», «о», «у», «й», «і», «ау», «уа». Скласти: «ау», «уа», «іа» (виконання перевірити). Прочитати, що склали.

II. На набірному полотні виставляють малюнки:

книжка, стіл, кран, слон, стіл, кріт, хліб, хвіст, стілець. Логопед показує малюнки, називає їх і пропонує дітям слухати, яким звуком починається назва кожного малюнка. Далі визначається місце цих звуків у слові. Роботу дітей оцінюють.

III. Аналіз слова дм (ам, ах, ох). Уточнюється значення слів.

- Який звук чуємо на початку слова? - Візьми і поклади букву у.
 - Який по порядку звук «у» в цьому слові? - (Перший)
 - Який звук у кінці цього слова? (Звук «м»)- Візьми і поклади букву м.
 - Який по порядку звук «м» у слові? -(Другий.)- Скільки букв у цьому слові? (Дві.)
 - Яка перша буква (напочатку слова)? Яка друга буква (у кінці слова)?
- Аналогічно аналізують всі слова (з дітьми, які не знають букв, роботу проводять усно).

IV. Формування вимови звука «ш» методом наслідування. Повторити артикуляційні вправи із заняття 3.

– Ви навчилися робити язиком «чашечку» і ховати її в рот. Зробимо чашечку ще раз, подмухаємо, сховаємо її в рот і подмухаємо в щілину між піднебінням і кінчиком язика (виходить звук «ш»). Фіксуємо положення артикуляційного апарату на звук «ш». Щоб правильно звучав звук «ш», зуби відкриті, язик набуває форму «чашки», кінчик язика і краї загнуті вгору, краї язика притискаються до верхніх зубів, а кінчик язика не доторкується до піднебіння, а утворює щілину з ним, в яку ми дмухаємо (показати артикуляцію звука «ш» на профілі, на собі).

Запропонувати дітям по черзі вимовляти цей звук ізольовано, відчутти на долоні теплий струмінь повітря.

– Який це звук? Голосний чи приголосний? Приголосний (є перешкоди). Повітря проходить у щілину між піднебінням і кінчиком язика. Як ми його назвемо: щілинним чи зімкненим (Де утворюється шілина і як можна назвати?) Щілинним (язично-піднебінним). Що ми чуємо - свист чи шипіння? Шипіння. Назвемо шиплячим. Перевіримо, дрижить горло чи ні? Ні. Значить, звук глухий.

Логопед виставляє табличку підкреслених слів. Зачитати характеристику цього звука (звук на першому занятті може не вийти).

V. Визначити на слух наявність звука «ш» з ряду звуків: ш, м, р, н, ш, л, ш і т.д.

Коли діти чують звук «ш», вони повинні плеснути в долоні, визначити наявність звука «ш» серед складів. Почувши склад із складом «ш», діти піднімають прапорець. Склади: ша, ма, ла, шо, ру, ту, ка, ра, ша. Визначити наявність звука «ш» напочатку слова (реакція не-мовна). Слухати звук «ш» у словах. Роздати прапорці з буквою «ш» і без неї. Слова: шкіра, школа, шапка, брати, кран, шкатулка, шум, прогулянка, промінь, штанга, штани, брови,

Діти піднімають прапорець з буквою «ш» на слова з цією буквою, без неї - на інші слова.

VI. Підбиття підсумків заняття, оцінювання роботи дітей.

Заняття 5

Зміст: Формування вимови звука «ш» механічним методом, розвиток фонематичного слуху –виділення в слові останнього приголосного звука, який добре вимовляється; виділення голосного у прямому складі; аналіз і синтез складів типу ма, мо, мі, ми.

Мета: Виховати правильну вимову звука «ш», розвивати фонематичний слух, спостережливість, зорову пам'ять; учити слухати звук «ш» у кінці слова в словах, вимовлених логопедом.

Обладнання: Розрізна азбука, набір малюнків (квітів), дзеркало.

Хід заняття

I. Формування вимови звука «ш» механічним методом.

Логопед нагадує, що на минулому занятті діти вчилися правильно вимовляти звук «ш», пропонує повторити (**заняття 3**). Нагадує, як треба відкрити губи (округлити), зуби (напіввідкрити), кінчик язика утворює щілину з піднебінням, якою проходить струмінь видихуваного повітря. Діти вимовляють звук, логопед відзначавшу кого не виходить, використовує механічний метод виховання звука: переведення кінчика язика від нижніх різців за верхні альвеоли, пропонує вимовляти звуки «с» - «ш».

Увагу дитини фіксує на положенні всього артикуляційного апарату. Спочатку дитина вимовляє звук кілька разів із зондом, потім без нього (поки не запам'ятає артикуляційне положення для вимови, звука «ш»). Повторює характеристики цього звука (заняття 4). Логопед заохочує активну роботу дітей.

II. Виділення останнього приголосного в слові.

Формування поняття місця звука в слові: на початку слова, в кінці, але може бути у середині слова.

Логопед виставляє на набірному полотні малюнки квітів і називає їх: мак, тюльпан, дзвоник, нарцис, ірис. Нагадує, що на минулому занятті діти складали короткі слова: (– Який звук на початку цього слова? Який звук у кінці?).

– Тепер ми подивимось на квіти, назвемо їх і послухаємо, який звук в кінці слова мак (Звук «к».)

Так аналізують всі назви.

– Ми виділяли з вами звуки на початку слова (апельсин, кріт) у кінці слова (мак, тюльпан). А яке місце в слові ще можуть займати звуки?

Виставляється таблиця слів: мак, кріт, телеграф

Букви в слові стоять у ряд, як солдати або діти, коли шикуваться в ряд по одному. Перший звук завжди тільки один (напочатку слова). Останній - теж тільки один (у кінці слова), а решта звуків у середині слова.

Скільки букв у середині слова мак? (Одна буква.)

У слові кріт скільки букв у середині слова? (Дві букви.)

А в слові телеграф скільки букв у середині слова? (Багато, шість)

– А тепер повторимо, яке місце можуть займати звук, буква в слові? (Звук, буква можуть стояти на початку слова, в кінці і в середині.)

III. Учити слухати звук «ш» у кінці слова в словах, які вимовляє логопед:

будинок, помідор, фазан, аркуш, вовк, вірш, дзвоник, душ, туман, комиш, артист, товариш, колосок.

Діти піднімають прапорець з буквою «ш» на слова з буквою «ш» і кольорові – на слова без неї. Роботу дітей оцінюють.

IV. Повторення вимови звука «ш» (індивідуально і хором).

– Як шипить гусак, коли сердиться? (Ш-ш-ш.)

V. Аналіз і синтез складів типу ма, мо, му, ми.

Який перший звук в складі ум? – «У» (губи трубочкою,)

Який другий звук? – «М» (змикаємо губи)

А зараз поміняйте місцями ці букви.

Яке вийшло слово? – Му.

Хто так мичить? – Корова.

Читають: ум – му, порівнюють звуковий склад і порядок букв ускладі. Складають склади з розрізної азбуки і читають їх;

ам – ма ом – мо ум – му им – ми

VI. Розвиток логічного мислення.

Відгадати загадки і визначити останній звук у словах-відгадках.

Не швець, не кравець, а все життя з голками ходить. (Їжак)

Крил не має, скрізь літає ще й крила підіймає. (Вітер)

Я несу в собі водичку. Вам водичка знадобиться.

Можна митись без турбот, коли є ... (Водопровід)

Голова важенька, а ручка маленька. (Молоток)

У нашої бабусі сидить діду кожусі, проти печі гріється, без водички миється. (Кіт)

Стоїть на дорозі на одній нозі, шапочку має, та нікого не вітає. (Гриб)

Через воду переводить, тільки з місця сам не сходить. (Міст)

VII. Підбиття підсумків заняття, оцінювання роботи дітей.

VIII. Домашнє завдання: вимовляти звук «ш» (за необхідності піднімати кінчик язика чистим пальцем або ручкою чайної ложки), вимовляючи с - ш.

Скласти й читати склади типу: ам – ма ом – мо ум – му им – ми

Заняття 6

Зміст: Автоматизація вимови звука «ш» у прямому складі на початку слова, розвиток фонематичного слуху, визначення послідовності звуків (букв) у словах типу мак, бук; визначення місця голосного звука в цих словах (середина). Складання складів із звуком «ш» типу ша, шу, визначення місця звука ш у словах (на початку слова).

Мета: Закріпити вимову звука «ш» у прямому складі на початку слова, розвивати фонематичне сприймання, навички звуко-буквеного аналізу слів, зорову пам'ять, увагу, збагачувати словник словами із звуком «ш».

Обладнання: Дидактичний матеріал, розрізна азбука, дзеркало.

Хід заняття

I. Повторення артикуляції звука «ш».

Вимовляти ізольовано звук «ш» (хором, індивідуально). За необхідності повторюється правильна вимова звука.

– Як кричать гуси? (Га-га-га) Як шиплять гуси? (Ш-ш-ш)

II. Визначення послідошості звуків у словах типу мак; визначення місця голосного звука в слові.

1. Логопед пропонує дітям скласти склади ба, бо, бу, бі, бі. Діти аналізують, який перший звук (кладуть букву), який другий (кладуть букву), читають склади.

2. Логопед пропонує дітям додати букву к до складу ба, і прочитати слово (бак). Уточнюється значення цього слова. Скільки букв у цьому слові? (Три букви),

– Яка буква на початку, в кінці слова? – На початку слова б, у кінці к,

III. Закріплення вимови звука «ш» в прямому складі на початку слова.

Скласти склади ша, шо, шу, ши. Виділяють перший звук і беруть букву; далі - другий, беруть букву. Діти читають склади хором та індивідуально. Робота з малюнками: шапка, шарф, шакал, шахтар, шахи.

Логопед називає слова, звертає увагу на те, що кожне слово починається із складу ша, який тільки-но називали (словарна робота з підкресленими словами). Учні називають ці слова (відображено, індивідуально, хором). Визначають місце звука «ш» у цих словах.

Гра на закріплення вимови цих слів «Хто більше запам'ятав?».

Логопед пропонує запам'ятати малюнки на першій сторінці, потім закриває альбом, а діти по черзі перелічують малюнки, які запам'ятали. Виграє той, хто запам'ятав більше малюнків.

Діти роздивляються і називають малюнки (відображено, індивідуально, хором (альбом 2, с. 3-5).

шоколад шило шофер шинель шуба шина Шура шипшина

IV. Розвиток логічного мислення.

Відгадати загадки, проаналізувати слова-відгадки.

Сиджу верхи, не відаю, на кому, знайомого зустріну, зіскочу, привічу.
(Шапка)

Росте зелений кущик, доторкнешся - укусить. (Шипшина)

Чорна мишка через лід бігла, помітивши слід,

V. Підбиття підсумків заняття, оцінювання роботи дітей.

VI. Домашнє завдання; повторити слова із звуком «ш», які вивчали на занятті, складати з розрізної азбуки слова шум, шив.

Заняття 7

Зміст: Автоматизація звука «ш» у прямому складі в середині слова, розвиток фонематичного слуху - визначення місця приголосного звука (в середині слова), аналіз і синтез слів типу баки, визначення місця звука «ш» в середині слова, визначення наявності звука «ш» у словах, які вимовляє логопед.

Мета: Закріпити вимову звука «ш», розвивати фонематичне сприймання і навички звуко-буквенного аналізу. Збагачувати словник словами зі звуком «ш».

Обладнання: Дидактичний матеріал (альбом 2), розрізна азбука, іграшки.

Хід заняття

I. Повторення правильної артикуляції звука «ш».

Вимова складів ша, шу, шю, ши (можна співати їх на мотив приспіву пісні «Хай завжди буде сонце!»):

шашагаа шашагааша шошогоа шошошогоа шушугау

шушушугау шишитиш шишитиши

II. Визначення місця приголосного звука, який добре вимовляється в середині слова.

Аналіз і синтез слівтипу баки.

– Яке слово ми з вами склали на минулому занятті? (Бак)

Складіть це слово. Придумайте з ним речення.

У бак налили воду.

– Як ми скажемо це речення, якщо буде кілька баків? (У баки налили воду).

– Який звук додався до слова бак? – Звук «и».

– Скільки букв тепер у цьому слові? – Чотири.

– Яка перша буква? Остання? А які букви всередині слова?

Аналогічно аналізують слова:

бік – боки, бук – буки, бик – бики.

Робота дітей заохочується.

Логопед називає ряд слів, пропонує дітям визначити, який однаковий приголосний звук у середині цих слів:

хатка борщик голка сапка ромашка

ватка горщик булка шапка дошка

латка коржик пилка лапка кашка

йоржик галка мишка

Робота дітей заохочується.

III. Автоматизація звука «ш» у прямому складі в середині слова,

1. Назвати слова із звуком «ш» у прямому складі в середині слова (альбом 2, с. 2-5).

гру-ша, ву-шанка, маши-на, лам-па, мі-шок, кало-ші, кало-ша,

ку-шетка, мишо-ловка, шала-ші, ло-ша.

Слова називають відображено, індивідуально, хором. Словникова робота з підкресленими словами. Визначається місце звука «ш» у слові.

2. Гра «Чого не стало?» на закріплення звука «ш». Логопед пропонує дітям запам'ятати малюнки. Потім діти заплющують очі, а логопед частину малюнків закриває. Діти відгадують, чого не стало. Виграє той, хто назве більше малюнків.

IV. Закріплення навичок визначення звука «ш» у словах.

Гра «Магазин». До магазину привезли багато іграшок (логопед викладає і називає іграшки із звуком «ш» і без нього. Діти-«продавці» повинні розкласти іграшки, в назві яких є звук «ш», на одну полицю, без нього - на іншу. Виграє той, хто зробить менше помилок).

V. Лічити до десяти назви предметів із звуком «ш».

(Узгодження кількісних числівників з іменниками): один аркуш - два аркуші, одна машина - ...

VI. Гра «Впізнай імена».

Логопед пропонує дізнатись, як звуть дівчинку і хлопчиків, зображених на таблиці. Пояснює, що для цього треба визначити останні звуки в словах-назвах предметів, зображених на малюнках, даних у конвертах.

Малюнки: сом, сумка, душ, виделка - Мата. Комиш, кенгуру, шар, ваза - Шура. Стіл, кішка, кухар, вудочка - Дара.

VII. Розвиток логічного мислення:

Відгадати загадки, проаналізувати слова-відгадки.

Парасолька біла-біла, я велика і смілива.
У повітрі я літаю, з хмар людей я опускаю. (Парашут)
Прийди до мене. Сядь у мене.
Дам тобі роботу - будеш робити за роту. (Машина)
Сіренька, маленька, для всіх чуженька, шкодить, коли тиша, капостлива ...
(Миша).

Шарада: Заміни букву, щоб вийшло нове слово.

Мчу дорогами я з «ш», з «л» я ягода смачна. (Машина, малина)

VIII. Підбиття підсумків заняття, оцінювання роботи дітей.

IX. Домашнє завдання: повторювати слова із звуком «ш», які вивчали на занятті, складати а розрізної азбуки слова типу каша.

Заняття 8

Зміст: Автоматизація вимови звука «ш» у закритому складі, розвиток фонематичного слуху, визначення місця звука «ш» у слові; аналіз і синтез слів типу кішка, мишка.

Мета: Закріпити вимову звука «ш», розвивати фонематичне сприймання, навички звуко-буквеного аналізу, виховувати логічне мислення, спостережливість, збагачувати словник словами із звуком «ш».

Обладнання: Дидактичний матеріал (альбом 2, с. 6-8), малюнки із звуком «ш», розрізна азбука; сигнальні прапорці двох кольорів.

Хід заняття

I. Повторення правильної артикуляції звука «ш».

Повторити за логопедом (з метою розвитку слухової уваги) склади:

ша-шо-ша-ша шу-шу-ша-ша шу-ши-ши-ша

ша-шу-щу-ши аш-аш-ош-ош уш-уш-иш-иш

II. Робота з малюнками (альбом 2).

Башлик, душ, подушка, ромашка, петрушка, брошка, комиш, кішка, мишка.

1. Назвати слова відображено, індивідуально, хором; словникова робота з підкресленими словами; визначення місця звука «ш» у словах.

2. Ігри для закріплення вимови цих слів.

- Гра «Що задумано?» Логопед загадує один з малюнків, діти відгадують. За це отримують фішки;
- б) Гра «Чого не стало?»
- Діти заплющують очі, логопед закривав 2-3 малюнки, учні називають їх. Той, хто вгадає, отримує фішку;
- в) «Хто більше запам'ятав?»

Логопед пропонує запам'ятати назви всіх малюнків, закриває всю сторінку. Діти називають малюнки цієї сторінки. Хто назве шість малюнків, отримує фішку. Виграє той, у кого більше фішок, хто не зробив помилок у вимові.

III. Аналіз і синтез слів.

- Поділити слова на склади, скласти з розрізної азбуки, потім їх прочитати:
- Кіш-ка, миш-ка, ко-миш, руш-ник, ку-ліш, криш-ка;
- б) Скласти з даних складів слова:

- ліш, ку ка, криш мат, ро, ка ка, кіш ник, руш пка, та миш, ко ка, миш душ, по, ка

в) Скласти з ними речення.

IV. Закріплення навички визначення звука «ш» у слові, розвиток слухової уваги.

Логопед читає з таблиці текст.

Товариші

Тиміш і Мишко - товариші. Хлопчики живуть у селі Шахнівка. Вони вже школярі. Вони вчаться у новій школі. Там є бібліотека та ігroteка. Вони люблять читати твори Шевченка, Пушкіна, грати в шахи і шашки. Тиміш хоче бути шахтарем, Мишко - шофером.

Діти, почувши слово із звуком «ш», піднімають червоний прапорець, на слові без «ш» - прапорець іншого кольору. Відповісти на запитання:

- Де живуть Тиміш і Мишко?
- Яких авторів читають хлопчики?
- В які ігри грають діти?
- Ким мріє стати Тиміш?
- Ким хоче бути Мишко? Переказати текст.

V. Розвиток логічного мислення.

Розкладають малюнки: кішка, ромашка, подушка, петрушка, комиш виїшія, лоша, душ, аркуш, мишка.

Логопед пропонує дітям послухати загадки і здогадатися, про який малюнок йде мова.

- Без рук, без ніг, а сорочку просить.
- Стоять у полі сестрички, Жовті очиці, білі реснички.
- Хто з хвостиком і з вушками? У кого лапки з подушками?
- Як ступа, ніхто не чує. Тихо, крадучись, полює.
- І маленькі сірі мишки утікають геть від ...
- Сиджу на дереві: кругла, червона, мов кров, смачна, як мед.
- Стоїть дідусь над водою, трясє бородою.

VI. Зміна речень: відмінювання дієслів, закріплення звука «ш»: вішаю рушник (ти, він, вона, ми, ви, вони). Я куштую вишню.

VII. Підбиття підсумків заняття, оцінювання роботи дітей.

VIII. Домашнє завдання: повторити слова, які вивчали на занятті.

Переказувати текст «Товариші». Складати з розрізної азбуки слова мишка, кішка.

Заняття 9

Зміст: Автоматизація вимови звука «ш» у сполученнях з голосними. Аналіз і синтез слів типукріт, шпак.

Мета: Закріпити вимову звука «ш», розвивати навички звуко-буквеного аналізу, фонематичнесприймання, збагачувати словник словами із звуком «ш».

Обладнання: Дидактичний матеріал (альбом 2, с. 9-11), розрізна азбука, таблиця складів.

Хід заняття

I. Повторення правильної артикуляції звука «ш». Вимова складів:

ша-ош-шо-ша уш-гаа-щу-ша ши-ши-аш-ша ош-щу-ши-ши

II. Аналіз і синтез складів і слів із звуком «ш» у сполученні з приголосними.

1. Вивішується таблиця складів.

шка-шко-шку-шки шла-шло-шлу-шли

гата-што-шту-шти шна-шно-шну-тни

Логопед пропонує дітям уважно розглянути таблицю складів і назвати, який перший звук (буква) в цих складах («ш»). Потім звертає увагу дітей на те, що після букви ш у всіх складах стоять приголосні звуки: к, л, т, н. Нагадує дітям, що вони вміють читати по дві букви разом, закриває аркушем у першому стовпчику букву "ш" і читає: ка, л, та, на. Треба протяжно прочитати букву ш, а потім дві букви разом: ш...ка, ш...ла, ш...та, ш...на.

Уточнити, що це один склад, бо є тільки один голосний звук (аналогічно читають усі стовпчики таблиці). Потім таблицю забирають.

2. Логопед пропонує скласти з розрізної азбуки склад шу і додати потім букву м. Прочитати, яке слово вийшло (шум).

Нагадати, що без голосного звука складу не буває, приголосних в складі може бути один, два, багато.

Аналогічно складають слова: шлак, шнур, шпак. Роботу дітей оцінюють.

III. Робота з малюнками (альбом 4, с. 9-11). Проводиться так, як у занятті 8.

Шкатулка, каштани, башта, шланг, мішки, штукатур, школа, шнурки, Пушок,

Шлагбаум, шишки, вишка.

Переставити букви, щоб вийшло нове слово: дошка - шкода.

IV. Вивчити чеську дитячу

Мишка в кухлику щербатім варить кашку мишенят.

Мишеняток череду скликала вечеряти.

Мишенята все поїли - і пшонинки не лишили.

Або вірші:

Шило

Шило шубку Шурі шило, білим шовком шви обшило.

Вийшла шубка прехороша нашій Шурі на порошу.

Наша Маша

Наша Маша маленька, на ній шубка біленька,

опушка боброва -Маша чорноброва.

Чистомовка

Кипи, кипи, кашка, поки прийде Івашко.

Логопед читає віршик.

Біг Мишко на доріжку, на доріжці сидить кішка,

взяв з доріжки Мишко кішку, хай піймає кішка мишку.

Діти називають слова із звуком «ш», визначають місце звуку «ш» в них.

Виучують текст.

V. Гра «Школа».

На полотні зображена школа, доріжка, по якій їде дівчинка. (З розрізної азбуки викладаємо її ім': Маша, Даша, Наташа, Луша (за бажанням дітей), по другій доріжці йде хлопчик даємо йому ім', (наприклад, Мишко, Тиміш). Викладаємо ім'я з розрізної азбуки). Діти по черзі кидають кубик і - залежно від кількості крапок на верхній грані кубика переставляють фішки, промовляючи: «Маша пройшла по доріжці до школи один, два, три кроки». Виграє той, хто раніше «дійде» до школи.

VI. Розвиток логічного мислення.

Відгадати загадки, шаради.

Надереві хатка стоїть, а хазяїн на ганку сидить. (Шпаківня)

На дереві гойдається, жупан колючий має,

На літо одягається, а восени скидає. (Каштан)

Зміни букву, щоб вийшло нове слово.

З «л» навчаються в мені, з «д» не люблять мене всі, бо я втратою стаю, жаль пекучий завдаю. (Школа, шкода)

Нас кілька, круглі ми, а з «ш» - учитися іди. (Кола, школа)

VII. Підбиття підсумків заняття, оцінювання роботи учнів.

VIII. Домашнє завдання: вивчити віршик або чеську пісню; повторити слова, вивчені на занятті; скласти слова кран, шлак.

Корекційно-розвиткові заняття для дітей
з тяжким порушенням мовлення

**Перелік соціально-психологічних досліджень, які проведені в
Слатинському ліцеї**

1. Діагностика готовності дітей до навчання в інклюзивних класах

Мета: дослідити рівень розвитку дітей і їх готовність до навчання.

Цільова група: старші групи дошкільного підрозділу «Веселка», «Сонечко».

Вибірка: 22 дитини.

Результати представлені батькам і адміністрації ліцею.

2. Діагностика адаптації до навчання в інклюзивних класах.

Мета: вивчити дітей з труднощами в адаптації до нових умов навчання.

Цільова група: другі класи.

Вибірка: 44 учні.

Результати представлені батькам і адміністрації ліцею.

3. Психологічна адаптація «особливих дітей».

Мета: визначити рівень адаптації учнів до нових умов навчання.

Цільова група: другі класи.

Вибірка: 46 учнів.

Результати представлені педагогічному консилиуму ліцею.

4. Діагностика міжособистісних стосунків.

Мета: виявлення соціально-психологічного клімату в класі.

Цільова група: другі класи.

Вибірка: 80 учнів.

Результати представлені класним керівникам.

5. Діагностика загальної самооцінки учнів.

Мета: виявити, як учень сприймає самого себе.

Цільова група: перші, другі класи.

Вибірка: 80 учнів.

Результати представлені учителям і адміністрації ліцею.

6. Діагностика характерологічних особливостей особистості.

Мета: визначити вербальний опис кожного типу і рекомендації щодо взаємодії з ним.

Цільова група: паралелі третіх класів.

Вибірка: 50 осіб. Результати представлені батькам і адміністрації ліцею.

Урок толерантності «Всі ми різні» в 2 класі

Тема: Урок толерантності «Всі ми різні»

Мета: ввести і закріпити визначення терміну "толерантність"; відпрацьовувати вміння бачити індивідуальне в кожній людині; показати, що таке толерантне ставлення до відмінностей; сформулювати уявлення про толерантне ставлення; виховувати почуття відповідальності за свої вчинки.

Обладнання: мультфільм, «квіточки», фломастери, презентація, проєктор, торбинка побажань.

Хід заняття:

Організаційний момент.

Учитель. Створимо гарний настрій. Знайдіть мовчки, очима, сусіда і посміхніться йому так, щоб стало приємно і йому, і тобі. Спасибі за позитивний настрій.

(Діти утворюють коло.)

Діти стоять у тісному колі. Одна особа стоїть у центрі кола і кричить: «сонце світить на...», а потім вказує на предмет одягу або колір, який є у когось з учасників. Наприклад, «сонце світить на того, у кого карі очі». Усі власники зазначеного кольору або предмету одягу міняються місцями один з одним. Учасник, який стоїть в центрі кола, намагається зайняти чиєсь місце, поки гравці переміщуються. Новий учасник стає в центр кола і гра триває.

Учитель: Давайте поаплодуємо один одному.

Рефлексія.

Учитель. Відмінності доповнюють і збагачують суспільство. Щоб жити в світі, людям треба навчитися жити, вирішуючи проблеми і завдання на основі взаєморозуміння.

Повідомлення теми

Учитель. Сьогодні незвичайний урок. Ви дізнаєтеся чому присвячений він, розгадавши загадку. Вранці на чотирьох, вдень на двох, увечері - на трьох. *(Людина).*

(Діти роблять припущення, з допомогою вчителя приходять до розгадки).

Учитель. Ми будемо говорити про людину, про її вчинки, про позитивні якості людини, які є дуже важливими для кожного з нас.

Є така відома фраза, яку ми часто чуємо від дітей.: «Щоб мене боялись, щоб не насміхались!». Та є один герой мультфільму, який дуже хотів стати таким сміливцем.

Перегляд мультфільму «Капітошка».

Рефлексія.

Учитель. Про що цей мультфільм? *(Про маленького Вовчика, який мріє вирости і стати страшним звіром. Після літньої зливи до нього в хатину потрапляє весела і товариська дощова краплинка Капітошка. Спочатку Вовчик намагається її з'їсти, але краплинка запрошує його погратися разом. Із Капітошкою вовк забуває про свої кровожерні мрії та стає добрим і приятним. Він не хоче розлучатися із новим другом, але краплинці час вертатися на рідну хмаринку).*

Учитель. За що любимо Капітошку? *(За веселі пісні Капітошки та його товариський характер. Саме Капітошка показує Вовчику, що йому краще бути радісним та добрим, аніж сумним та злим).* У чому схожість між ними.

Гра «Що таке добре, і що таке погано».

(На дошці зображений овал.)

Учитель: Уважно подивіться на зображений овал. Він нам нагадує обличчя людини, але у нього не маєні очей, ні носа, ні рота. Правильно виконавши завдання, ми дамо змогу людині виявити своє обличчя.

Учням даються деформовані прислів'я. Їм потрібно зібрати ці прислів'я і визначити їх тему (головну думку). На дошці кожна тема розміщена у парі з умовним позначенням людського обличчя. Правильно виконуючи завдання, діти поступово заповнюють коло.

Добрі, прикрашають, справи, людину. **Доброта [малюнок: очі]**

Не, прикрашає, одяг, а, справи, добрі, людину.

Знайди, друга, а, бережи, шукай Вміння дружити **Чуйність [малюнок: брови]**

Птах, дружною, людина, сильна, а, крилами Землю, праця, сонце, прикрашає, а, людину. **Працьовитість [малюнок: ніс]**

Правда, за, світліша, сонце, ясне. **Чесність [малюнок: рот]**

Знайомство з поняттям «толерантність».

Я хочу познайомити вас з древньою китайською притчею «**Гарна сім'я**»

Жила-була на світисім'я. Та не проста сім'я. Більше 100 чоловік налічувалося у ній. Мало таких сімей? Так, не мало. Але ця родина була особлива. Ні сварок, ні лайки, ні бійок, ні чвар. І звістка про цю сім'ю дійшла до самого владика. І вирішив він перевірити, чи правду кажуть люди. Прибув він в село, і душа його пораділа: чистота і порядок, краса і мир. Добре дітям, спокійно старим. Здивувався владика і вирішив дізнатися, як домоглася всього цього сім'я. Прийшов він до старійшини. «Розкажи», - каже. Довго писав щось на папері старійшина. Аколи написав, простягнув владичі. Всього 3 слова було написано на папері: «**ЛЮБОВ, ПРОЩЕННЯ, ТЕРПІННЯ**».

А вкінці листа: «**СТО РАЗІВ ЛЮБОВ, СТО РАЗІВ ПРОЩЕННЯ, СТО РАЗІВ ТЕРПІННЯ**». І саме ці слова є основою життя будь-якої сім'ї і цілого світу також.

Рефлексія.

Учитель: Діти, чи згодні ви з тим, що написав на аркуші паперу глава сім'ї?

Як ви думаєте, про що я хочу сьогодні з вами поговорити? *(Про дружні взаємини в класі ... і т.д.)*

16 листопада відзначається Всесвітній ДЕНЬ ТОЛЕРАНТНОСТІ. Саме до цього дня присвячений наш урок.

У Франції колись жив Шарль Моріс Талейран. Це була людина, талановита і уміла враховувати настрої оточуючих, уважно до них ставитися, шукати рішення проблем. Від імені цього мудреця з'явилося слово **ТОЛЕРАНТНІСТЬ**, що в перекладі з англійської означає терпіння. Воно виражається якостями, що входять у квітку терпіння.

А одним із символів толерантності є рука людини, рука допомоги, яку ми можемо протягнути кожному. *(Учні виходять до дошки створюють коло і подають один одному руку допомоги, віри, підтримки і т.п..)*

Розповідь вчителем казки «Дідусева порада»

Петрик був непоганим хлопчиком, але як тільки зустрічався з Колею, він відразу ж дратувався. З усіх знайомих Колька був найбільш неприємним, усюди хотів бути першим, але, найголовніше, він любив насміхатися і прізвиська образливі придумував. Одного разу Петрик побився з Колею і прийшов додому весь брудний. Вдома його зустрів дідусь, і Петрик розповів йому про все, навіть про те, як вже цілий рік, зустрічаючись з Колею і згадуючи про нього, він сильно сердиться та злиться.

– Треба бути, Петрику, доброзичливим до всіх людей і до тих, хто тобі не подобається, - сказав йому дідусь.

– Як же це можна бажати добра тим, хто не подобається і хто поганий? - здивувався Петрик.

– Може бути, що тільки ти вважаєш Колю поганим, а інші навпаки – вважають його хорошим.

– Ні, я точно знаю, що він поганий.

– Тоді скажи, Петрику, мама Колі любить свого сина?

– Напевно, любить, - відповів Петрик.

– А друзі у нього в школі або у дворі є?

– Є.

– От бачиш, інші до нього добре ставляться, а ти не можеш. Значить, вся справа в тобі самому, а не в Колі. Просто не хочеш бути доброзичливим, а хочеш і далі на нього злим поглядом дивитися.

– Що ж, дідусю, мені робити, якщо він мені не подобається?

– Ти можеш не грати і не дружити з ним, але завжди можеш тихо, про себе, побажати

– йому чогось хорошого, щоб він став кращим і добрішим. А продовжуючи злитися, ти будеш тільки сам собі шкодити і душу свою бруднити.

– А просто мовчати не можна? – запитав Петрик.

– Ні, ти занадто довго злістю і роздратуванням душу свою отруював, тепер тільки добрі думки її очистити можуть. Ти тільки не забувай вчасно погані думки на добрі міняти.

Став Петрик робити так, як дідусь його навчив. Побачить Колю, відвернеться убік і пошепки побажає йому кращим і добрішим стати. А якщо згадає про нього, то погані думки в голову не пускає, а відразу добрими їх витісняє.

Через місяць йде дідусь додому, дивиться, а онук його Петрик з Колею грає і голосно сміється. Усміхнувся дідусь, дивлячись на хлопців, що здружилися, і тут же пошепки щось добре їм побажав.

Рефлексія.

Учитель: Не міг чи не хотів Петрик бути доброзичливим до Колі?

- Яку пораду дав дідусь Петрикові? *(Бажати людям добра, міняти погані думки на хороші).*

– А чи було у Петрика терпіння?

– Сподобалася казка? А ви доброзичливо ставитеся до людей? *(Відповіді дітей)*

Учитель. Доброзичливість – рідкісна якість у людині. Кожній людині, навіть поганому, дуже легко бажати добра: своїм знайомим, друзям і просто приємним людям. Бажати добра тільки тим, хто подобається, або тому, хто вас любить – це тільки половина доброзичливості («Любіть ворогів ваших»). Ви не хочете наполовину радіти, наполовину дружити і любити, наполовину бути сміливим.

Справжня доброзичливість теж не повинна бути наполовину ...

Творча робота «Квітка толерантності».

Учитель. Учні на пелюстках квіточок з різнокольорового паперу зафарбовують малюночки, на яких зображено те, що треба робити, щоб клас став «Простором толерантності», прикріплюють свої квіточки на дошку біля символічного малюнка квітки Толерантності.

Рефлексія.

Учитель. Які якості притаманні для толерантної особистості?

Чи важко поставити себе на місце іншої людини і зрозуміти її переживання?

Наш клас – це маленька сім'я. І хотілося б, щоб у нашій родині завжди панували доброта, повага, взаєморозуміння, не було ні сварок, ні конфліктів. Так як одним із символів толерантності є рука людини, яку ми можемо протягнути не тільки своїм близьким, але й всім тим, хто нас оточує. Покладемо всі свої руки один на одну – і це буде символ дружби нашого класу.

А ще пригадаймо з вами мультфільм про Кота Леопольда. Він говорив такі мудрі слова «**Давайте жити дружно!**» «**Торбинка побажань**». **Учитель.** Тож на останок я вам пропоную витягти з торбинки одну цукерку, до якої прикріплено приємне побажання. І нехай воно обов'язково збудеться! Щастя вам, любі діти!

Бажаю вам щиро дружити один з одним, не ображати один одного, тепла, радості, гарного настрою в усіх ваших починаннях. Ви – найкращі діти у цілому світі.

Виховна година «Дружба. Яка вона є» у 3 класі

Тема: «Дружба. Яка вона?»

Мета: сформулювати дітям уявлення про товариські взаємини, дружбу, взаємодопомогу і спонукати їх до товаришування; вчити цінувати дружбу та друзів; розвивати почуття відповідальності; виховувати бажання бути справжнім другом.

Обладнання. Запис пісні «Справжній друг», мікрофон, картки для гри, сонечка, фігурка – силует людини.

Хід заняття

Учитель: Вже приладдя є на парті.

Посміхнулися усі!

До роботи всі готові?

Всі бадьорі? Молодці!

Багато учнів у нашому класі. І всі такі різні. І дівчатка не схожі між собою, і хлопчики. Та ще й дівчатка не схожі на хлопчиків, а хлопчики на дівчаток. А все

це зветься клас. І щоб клас був дружній, треба щоб кожен хлопчик і дівчинка прагнули цього.

Дуже важливо шлях важкий пройти,
Друга вірного в житті собі знайти,
Втішити засмучену людину
І до щастя відшукать стежину,
Дружби перекинути мости,
Бо із другом завжди легше йти.
А щоб веселіше було крокувати,
Не забудьте посмішку з собою взяти.

Учитель: Тож погляньмо один на одного і подаруймо один одному добрі і щирі посмішки. Сьогодні нашу розмову ми присвячуємо такому короткому, але важливому для всіх нас слову – ДРУЖБА. Дружба потрібна усім – і дорослим, і малим. Вона потрібна кожній сім'ї, кожній родині, класу, країні, всій планеті.

Метод «Мікрофон»

Учитель: А з чого ж починається дружба?: *(із посмішки, із веселого настрою, із допомоги, з веселої гри, з чесності, з разом проведеного часу, з шкільної парти, із того, що товариш виручив мене із біди, із спільних захоплень, із приємних розмов.)*

Вправа «Мозковий штурм»

Учитель: За початковими літерами слова ДРУЖБА назвіть, яким повинен бути друг.

Д – добрий, дбайливий
Р – розумний, радісний
У – уважний
Ж – жвавий, життєрадісний
Б – бадьорий, балакучий
А – активний, акуратний

– Друг завжди вислухає, допоможе виконати роботу, скаже про те, чого ми самі за собою не помічаємо.

– Треба відповідально ставитися до дружби. Не треба чекати поки приятель зателефонує першим, зроби це першим. Щоб дружба міцніла, її необхідно підтримувати. Запроси першим свого приятеля до себе, усміхнись, помахай рукою, привітай з днем народження, поділись новиною. Але не будь нав'язливим.

Вправа «Справжній друг. Який він?»

– Чи добре мати друзів? Чому?
– Якого друга ви хотіли б мати?

– Давайте спробуємо його створити? У вас на партах є фігурка - силует людини. Напишіть на фігурках ті риси характеру, які б ви хотіли бачити у своєму другові, назвіть їх по черзі та прикріпіть на дошку біля запису «Справжній друг» *(завжди зрозуміє, веселий, виручить з біди, не насміхається, добрий, щедрий і т.д.)*

– Погляньте, який круг справжніх товаришів вийшов у нас.

– А яких друзів потрібно остерігатися? (*хитрунів, брехунів, задавак, задирак, забіяк*)

– А зараз давайте трохи помалюємо. У вас на парті лежить листок. Ваше завдання – намалювати на ньому квітку, тримаючись разом за один олівець. Спробуйте.

– Скажіть, вам легко було виконувати це завдання? Вдалося відтворити задумане? Мабуть не зовсім.

– Ось так і між справжніми друзями можуть виникнути непорозуміння, головне вміти правильно вийти із неприємних ситуацій.

– Всім відомо, що не завжди з другом можна згодитися у якійсь справі чи думкою. Іноді навіть на емоціях мимоволі виникають конфлікти. Але треба вміти прощати і вибачати. Як же це правильно робити? Послухайте віршик і вирішіть самі, як.

Учні: Ми розбили чашку з чаєм, а тепер сидимо, зітхаємо.

З подружкою просто гралась, та така біда ось сталась...

Думаю сиди сама ти, з тобою я не буду грати.

І до школи вдвох ходити, і уроки разом вчити.

На перервах пустувати і про хлопців розмовляти.

Буду я тепер сама. У мене подружки нема.

Сльози в очах у мене, сльози в очах у Олени.

У вічі подружці дивлюся і кажу: Пробач, Лінусю,

Кляту чашку я впустила і це я її розбила!

Нумо черепки збирати і скоріш ходімо грати.

Щоби всім нам не сваритись, краще, друзі, помирितись!

Учитель: Як же вирішили вийти з неприємної ситуації дівчатка?

– Правильно! Щоб помирितись, треба вибачитись.

– А тепер пограємо в **гру «Добре – погано»**. Я називаю слово, а ви повинні підняти картку добре це чи погано.

Розірвав образив захистив відвідав штовхнув

поділився ударив заспокоїв допоміг обігрів

посварилися зруйнував відібрав покращив настрій

Учитель: А зараз послухайте, будь ласка, таку ось повчальну історію.

В одному лісі жила дружна сімейка їжачків. І все в них було гаразд, але, коли настала осінь, вони чомусь захворіли на безсоння і, не залягли спати. А надворі ставало дедалі холодніше. Вони цілими днями тремтіли від холоду, але ніяк не могли зігрітися! Увечері вони вирішили притулитися один до одного, щоб зігрітися, але в той же час розбіглися навсебіч, бо покололи лапки та носики. Ця історія щораз повторювалася, але згодом вони навчилися наближатися один до одного настільки близько, щоб не поколотися.

Учитель: Так трапляється і в дружбі. Деякі риси нашого характеру можуть бути неприйнятними для інших, образливо колючими, як голочки в їжака, але якщо ви справжні друзі, то повинні поступатися один одному, ховати свої «голочки».

Мальвіна. Доброго дня вам, друзі.

Буратіно. (*буркоче під ніс*). Добрий день.

Мальвіна. Чому ти такий невеселий?

Буратіно. Невеселий і все. А тобі що за діло?

Мальвіна. Чому ти мені так відповідаєш?

Буратіно. А що я тобі такого сказав?

Мальвіна. Нічого особливого ти мені не сказав, але ти говориш таким тоном, що навіть неприємно з тобою розмовляти.

Буратіно. Може я інколи розмовляю трохи голосно й вередливо, але ж я хороший товариш, люблю всіх веселити. Тільки дехто не розуміє жартів. Ось, наприклад, іду вчора і бачу, що П'єро підковзнувся, і як гепнеться на землю! Я, звісно, засміявся і кажу: «Ну, як приземлився?», а він образився і пішов. А що я поганого сказав?

Мальвіна. Діти, поясніть Буратіно, чому образився П'єро.

(П'єро впав, можливо, вдарився. А Буратіно не прийшов йому на допомогу, не втішив, не заспокоїв його, а ще й пожартував).

Мальвіна. А як би ви вчинили на місці Буратіно?

Хороший товариш завжди приходить на допомогу. Про це говориться в пісні «Справжній друг».

Пісня «СПРАВЖНІЙ ДРУГ»

Дружба віддана не зламається.

Не розклеїться від дощу і хуг.

Друг в біді не лишить,

Щирим словом втішить –

Отакий він незрадливий,

Справжній друг!

Ми посваримось – і помиримось.

"Нерозлийвода", - кажуть всі навкруг.

У день чи в ніч негожу

Друг мені допоможе, -

Отакий він незрадливий,

Справжній друг!

Учитель: Діти із давніх -давен наш народ склав величезну кількість приказок і прислів'їв про дружбу.

У вас на столах лежать хмаринки. Знайдіть хмаринки, які дружать між собою, зачитайте прислів'я і поясніть чого вони навчають.

– Сила птаха у крилах, а людини — у дружбі. *(Якщо у птаха сильні крила, то він зможе високо літати, а якщо в людини багато друзів, то їй все під силу, не страшні ніякі негаразди. Друзі завжди придуть на допомогу.)*

– Дружні сороки орла заклюють. *(Коли друзі разом, то вони здолають усі перешкоди.)*

– Біда друзів випробовує. *(Справжній друг — це той, хто поруч із тобою не лише в добрий час, а й у лиху годину.)*

– Друг не той, хто медом маже, а хто правду каже. *(Друг завжди скаже тобі правду в очі, незалежно від того, солодка вона чи гірка.)*

– Нема друга – шукай, а знайшов – бережи. *(Друзів знайти складно, тому знайшовши потрібно докласти зусиль, щоб не втратити.)*

– Друзі пізнаються в біді. *(Справжній друг завжди приходить на допомогу.)*

– Дружба – найбільший скарб (Дружба – це велика сила, що дарує людям підтримку. І тому знайти справжнього друга – це все одно, що знайти скарб.)

– Людина без друзів - що дерево без коріння.

Скажіть, як краще спілкуватися з друзями?

(Частіше посміхатися чи бути серйозним і сердитим?)

Розповідати про себе чи слухати свого друга?

Називати друга на ім'я чи вживати прізвисько?

Говорити про те, що цікавить друга чи про те, що є цікавим тобі?

Поводитися так, як хочеться тобі чи поводитися зі своїм другом так, як би ти хотів, щоб він повадився з тобою?)

Вправа «Сонечко дружби»

Учитель: У кожного з вас є чарівне сонечко – це ваше обличчя. Але воно не виявляє ніяких емоцій. Покажіть, з яким виразом обличчя ви завжди спілкуєтеся з своїми друзями і давайте на дошці утворимо сонечко дружби.

Відео «Дружба»

– Хлопчики і дівчатка можуть бути справжніми друзями. Дівчатка – веселі і дисципліновані. Хлопчики – сильні і надійні. Їм разом ніколи не буває сумно. Тож будьте чемними, дружними, поважайте один одного, виручайте з біди.

На згадку про нашу виховну годину я хочу подарувати вам «Правила дружби».

Міні-проект «Арт-терапія дитячої душі»

Координатор: Скрипка Н.В., директор ліцею
Мета проекту: створення в ліцеї комфортних психологічних умов для діте формування позитивної самооцінки дитини та її позитивного ставлення до оточуючого світу, розвиває сенсорні здібності, впливає на естетичний розвиток

Учасник и проекту арт-студії: 1-А, 1-Б, 2-А, 3-Б, група «Мамине щастя» (класи і групи з інклюзивним навчанням)

Керівники проекту: Гужва О.Є., заступник директора з навчально-виховної роботи, Онопрієнко О.В., заступник директора з навчально-виховної роботи, відповідальна за дошкільний підрозділ;

Вчителі: Котова С.М., Лупізовк Л.О., Свічкарь А.О., Лабунська С.В.

Асистенти вчителів: Халімовська М.М., Коробка А.Ю., Левченко Т.І., Таранова Н.М., Чувпило С.В.

Вчитель-логопед: Почерніна Л.О.

Вихователь образотворчої діяльності: Піщуліна А.О.

Сестра медична: Дмитрієва Н.О.

Музичний керівник, хореограф: Чухрай О.В.

Етапи створення проекту:

2020-2025 н.р. – ознайомлення з районним проектом

- створення міні-проекту ліцею «Арт – терапія дитячої душі»;
- вибір учасників проекту, класів та груп з інклюзивною формою навчання;
- визначення керівників та координаторів проекту;
- поповнення матеріально-технічної бази класів та груп (дидактичні матеріали, техніка, меблі);
- створення ресурсної кімнати, кімнати школяра;
- створення арт-студії;
- визначення напрямів діяльності;
- проведення занять в арт-студіях за шести напрямками.

Казкотерапія (терапевтичні казки, екологічні казки).

Відповідальні: вчителі, вихователі, асистенти вчителів, вихователів, вчитель –логопед.

Денс-терапія (флешмоби «Весняна веселка», «Єднаємось родино!», вивчення елементів українського танку, ігри з елементами танцю, створення театру балету).

Відповідальні: музичний керівник, хореограф.

Терапія музикою (конкурси, слухання музики).

Відповідальний: музичний керівник, вчителі.

Спортивна ігротерапія (спортивні ігри та розваги, закалювання, спортивні свята).

Відповідальні: керівник гуртка з фізичного виховання, сестра медична.

Терапія образотворчого мистецтва

Відповідальні: вихователь з образотворчого мистецтва, вчителі, асистенти вчителів, вихователів.

Фітотерапія (інтерактивні години, вживання фіто чаїв, профілактичні бесіди щодо формування здорового способу життя).

Відповідальні: сестра медична.

- визначення завдань таких незвичних занять допомогти засобами творчої терапії

- справитися з факторами, які викликають негативні емоції у дитини; арт-терапевтичні заняття допоможуть дитині виразити свої думки, емоції, почуття, настрої в процесі творчості;

- кінцевий результат.

Кольоротерапія - це ефективний метод впливу кольором на організм дитини з особливими потребами з метою оновлення його звичної життєдіяльності.

Колір	Вплив кольору на організм дитини
Зелений	Позитивно діє на нервову систему, корисний для очей, лікує застуду та головний біль.
Жовтий	Позитивно впливає на роботу шлунка.
Синій	Знімає напруження, допомагає при застудах, лікує очі, вуха, легені, ніс.
Зелено-блакитний	Надає відчуття спокою, задоволення, безпеки.

Висновок: арт-терапія подобається дітям тому, що заняття не примусові, а цікаве дозволяє. Дитина не думає про адаптацію, кінцевий результат, вона отримує задоволення від самого процесу, ось чому він терапевтичний. Використанням технологій арт-терапії дозволить розвивати комунікативні навички у дітей, здатність співпрацювати з однокласниками та одногрупниками. Арт-терапія спосіб висловити свої почуття та емоції.

Міні-проект «Дитячий садок – новий освітній простір»

Координатор: Скрипка Н.В., директор ліцею

Мета проекту: створити сприятливі умови для особистісного ставлення та творчої самореалізації кожної дитини.

Учасник и проекту: вихованці, вихователі, батьки, підприємці селища

Керівники проекту: Лабунська С.В., вихователь, вихователь-методист

Вихователі дошкільного підрозділу: Важинська Ю.Г., Онопрієнко Ю.М., Артюкович О.Б., Першина О.В., Шкатова О.В., Давидова К.В., Чувпило С.В.

Вихователь образотворчої діяльності: Піщуліна А.О.

Музичний керівник: Чухрай О.В.

Медична сестра: Дмитрієва Н.О.

Поняття освітнього простору розробляється впродовж останніх десятиріч ученими, як у нашій країні, так і за рубежом. Вивчення освітнього простору здійснюється з позицій, пов'язаних з сучасним розумінням освіти не тільки як особливої сфери соціального життя, а середовища як чинника освіти.

Під розвивальним освітнім середовищем розуміємо спеціально змодельовані умови, що забезпечують різноманітні варіанти вибору шляху розвитку і дорослішання особистості. Створення освітнього середовища дозволяє дитині усвідомити власні можливості, виявити ініціативу і всесторонньо реалізувати себе.

Комфортні побутові умови, постійна увага вихователів до кожної дитини, розвивальні ігри, чудові іграшки сприяють гарному настрою вашої дитини, а отже, її успішному розвитку. Наше завдання полягає у тому, щоб увести дитину в життя колективу, розвинути навички різних видів діяльності, сформувати прагнення до знань, забезпечити якісну освіту та розкрити здібності кожного вихованця.

Основні складові нового освітнього простору

– Тепла та затишна, майже домашня атмосфера – це основа основ у дошкільному підрозділі.

– Креативний зовнішній та внутрішній дизайн.

– Впровадження технології «Стіни, які говорять».

Джерелом натхнення і творчості дитини можуть бути «Стіни, які розмовляють» Ця технологія є системою візуалізації знань і процесом занурення дошкільників і дорослих в освітній простір дошкільного садка.

– Використання вдалих дизайнерських підходів для оформлення простору з максимальною креативністю.

– Цікава для вихованців тематика, що сприятиме розвитку творчого мислення, естетики.

– Сучасні умови для виховання, розвитку та навчання.

– Створення «Лего-кімнати».

– Основним принципом Лего-системи є «Навчання через дію» — діти отримують.

– Безбар'єрний простір та умови для інклюзивного навчання.

- Відкриття інклюзивно - ресурсної кімнати.
- Надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами, які навчаються у закладах дошкільної освіти.
- Комфорт і багатофункціональне середовище.
- Використання сучасних меблів-трансформерів, креативних та мобільних меблів

І саме такими мають бути всі заклади освіти України для наших дітей, покоління Z, дітей, які відновлять Україну в абсолютно новому і якісному вимірі.

Етапи створення проєкту:

I етап – ініціувальний: (1 рік, 2020-2021 н.р.) — розробка програми, організаторська робота в педагогічному, учнівському колективах, інструментарій, критерії оцінювання.

- аналіз, діагностика і оцінка поточного стану об'єкту проєктування (педагогічну систему, педагогічний процес, педагогічну ситуацію), виявлення в ньому наявних недоліків, суперечностей; аналіз об'єкту проєктування припускає розгляд його структури, виявлення слабих місць і недоліків;

- аналіз наукових досліджень, теоретичне обґрунтування заданої проблеми;
- ресурсне забезпечення проєктувальника: визначення просторово-часових показників, просторове забезпечення означає підготовку оптимального місця для реалізації проєкту; тимчасове забезпечення – це співвідношення проєкту з часом за його обсягом, темпом реалізації, ритмом, послідовністю, швидкістю;

- матеріально-технічне забезпечення – продумування необхідних засобів для

- здійснення педагогічного проєктування;
- правове забезпечення педагогічного проєктування – це облік юридичних основ при
- проєктуванні педагогічної дійсності.

Результат: обґрунтування необхідності проєктування, створення якнайкращих умов і інформаційно-матеріального ресурсного забезпечення.

II етап – концептуальний: (2 рік, 2022-2023 н.р.)

- з'ясування мети проєктування, прогнозування варіантів і вірогідності досягнення мети;

- встановлення меж проєктування;
- концептуалізація проєктного педагогічного задуму;
- оформлення цілісної програми проєктування;
- планування;
- визначення процедур поточного контролю.

Результат: ворення проєкту, представленого в особливому документі (концепції, моделі, програмі, плані).

III етап – прагматичний: (3 рік, 2023 – 2024 н.р.)

- уявне експериментальне запровадження проєкту – це програвання в думці створеного проєкту, його самоперевірка;
- апробація проєкту (перевірка ідеї, інновації на добровільній основі в діяльності окремих вихователів).

Результат: констатація переходу освітньої системи до нової якості.

IV етап – прикінцевий: (4 рік, 2024-2025 н.р.)

- самооцінка отриманого проєкту і якісних результатів його експериментальної апробації;
- незалежна експертна оцінка ефективності проєкту педагогічного об'єкту;
- критична рефлексія виниклих труднощів, корекція, оптимізація проєкту;
- ухвалення рішення щодо використання проєкту в широкому досвіді роботи дошкільних навчальних закладів.

Результат: створення поліпшеного проєкту на майбутнє. Отже, технологія проєктування педагогічної діяльності показує, що проводиться поступовий перехід від виникнення ідеї до її запровадження

Висновок: Дитина зараз ледь не з моменту народження відразу ж опиняється в глобальному «освітньому просторі», а дитсадок тепер - лише один із дороговказів, за допомогою яких вона має самостійно обрати свій шлях, методом проб та помилок окреслити власну індивідуальну освітню траєкторію.

Реалізація моделі нового освітнього простору в ДНЗ веде до особистісного розвитку і зростання як дитини, так і педагога. Сучасний освітній процес неможливий без інноваційного оновлення, залучення нових технологій, апробації і адаптації до сучасних вимог нового змісту.

